

Hanna Kaihoniemi

**MAATALOUSLOMITTAJIEN TÄYSIAIKAISEN TYÖLLISTÄMISEN MAHDOLLI-
SUUDET POHJOIS-KARJALASSA**

MAATALOUSLOMITTAJIEN TÄYSIAIKAISEN TYÖLLISTÄMISEN MAHDOLLI- SUUDET POHJOIS-KARJALASSA

Hanna Kaihoniemi
Opinnäytetyö
Syksy 2021
Maaseudun kehittäminen YAMK
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Agrologi YAMK, Maaseudun kehittäminen

Tekijä: Hanna Kaihoniemi

Opinnäytetyön nimi: Maatalouslomittajien täysiaikaisen työllistämisen mahdollisuudet Pohjois-Karjalassa

Työn ohjaaja: Outi Virkkula

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2021

Sivumäärä: 46 + 4 liitettä

Suomalainen maatalouslomitus on omalta osaltaan mukana maatalouden rakennemuutoksessa, jossa maatilojen lukumäärä pienenee, mutta koko kasvaa. Valtion tiukka taloudenpito ajaa säästötoimia kaikille sektoreille, myös valtion rahoittamaan maatalouslomitukseen. Lomitus on osa maatalousyrittäjien sosiaaliturvaa ja sen kokonaisrahoitus tulee sosiaali- ja terveysministeriön kautta. Sosiaali- ja terveysministeriö on taho, joka kehittää lomituspalvelulakia. Edellisen lomituspalvelulain uudistamisen myötä valtaosasta lomittajia tuli osa-aikaisia ja määräaikaisia työntekijöitä. Tämä taas on johtanut siihen, että lomitustyön kiinnostavuus on vähentynyt ja alalle on vaikea saada uutta työvoimaa nykyisillä työsopimuksilla.

Tässä opinnäytetyössä kartoitettiin lomittajien täysiaikaisen työllistämisen mahdollisuuksia määrällisenä tutkimuksena. Ensimmäisessä kyselyssä selvitettiin Keski-Karjalan ja Liperin lomituspalveluyksiköiden lomittajien kiinnostusta työskennellä nykyisen työsopimuksen lisäksi muissa maatalouden töissä saadakseen lisää päiväkohtaista työaikaa. Samalla kartoitettiin, millaisia töitä he olisivat valmiita tekemään ja millaisia mahdollisia rajoittavia tekijöitä työn vastaanottamiselle olisi olemassa. Oma kysely kohdistettiin Keski-Karjalan ja Joensuun seudun maaseutupalveluiden maatalousyrittäjille. Tavoitteena oli arvioida yrittäjien tarpeet ja valmiudet maksaa palvelusta. Kyselyjen tulosten perusteella lomittajista koottiin 15 henkilön pilottiryhmä, jonka osallistujat halusivat kokeilla lisätyöllistymismahdollisuutta. Tämän jälkeen selvitettiin sopivaa työllistämismuotoa. Työosuuskunta valikoitui toimintamalliksi. Alueelta löytyi tarpeisiin sopiva osuuskunta, joka oli valmis ottamaan uusia työntekijöitä mukaan. Osuuskuntakokeilu käynnistettiin kesäkuussa 2020 ja se kesti marraskuulle 2020. Pilotin päätteeksi kaikille mukana olleille lomittajille ja alueen maatalousyrittäjille lähetettiin seurantakysely.

Kokeilua voidaan pitää epäonnistuneena lisätyöpalvelun käytön osalta. Toisaalta lisätyöjärjestelmän ongelmakohdat voitiin kokeilun ansiosta paikallistaa. Kokeilun kompastuskiviksi koitui ajankohta, jolloin kokeilu käynnistettiin sekä yhteistyö osuuskunnan kanssa ja markkinointi. Covid-19 pandemian vuoksi keväällä 2020 alkanut virtuaalikoulutusten, kuten Teams-alustan hyödyntäminen ja laaja-alainen kehittäminen ei ollut osuuskunnan käynnistämisen aikaan vielä päässyt käytäntöön. Tästä syystä lomittajien koulutus osuuskuntatyöskentelyyn jäi vajaaksi. Tulevaisuudessa, mikäli toimintamallia jatketaan ja kehitetään, lomittajien osuuskuntakouluttamiseen olisi panostettava. Lisäksi markkinointiin olisi varattava resursseja, jotta palvelusta saataisiin näkyvä ja se saataisiin kohdistettua tarkoituksenmukaisesti. Työosuuskunta-toimintamallissa on potentiaalia, kunhan se saadaan valjastettua oikein.

Asiasanat: Lomitus, lomittaja, maaseudun kehittäminen, maatalous

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Rural Development

Author: Hanna Kaihoniemi

Title of thesis: Full-time Working Possibility for Farm Relief Workers in North Carelia

Supervisor: Outi Virkkula

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2021

Number of pages: 46 + 4 appendices

Farmers in Finland have a farm relief system that allows farmers working for animal husbandry to have a vacation for 26 days per year. In addition, the relief system provides a worker for the farm in case of illness. This system is unique in the world because it is a part of the social security of the farmers in Finland. It is funded by the Ministry of Social Affairs and Health. There is a law that defines who is entitled to use the relief system. Most of the farm relief workers are part-time workers. This makes getting new and skillful workers for the occupation a problem.

In the thesis, a solution of how to employ farm relief workers full-time was studied. Questionnaires were sent to holiday substitutes and farmers in North-Carelia. Holiday substitutes commented if they were willing to work full-time and what kind of work they were willing to do. Farmers answered questions about the need for an extra worker, what kind of work they had to offer and how much they were prepared to pay for this. Results of these questionnaires indicated that there is a need for extra work and the farms could provide it. After the questionnaire a pilot group of holiday substitutes started offering their contribution through a working cooperative. The pilot lasted five months and after that, a follow-up questionnaire was made and sent to all parties.

Unfortunately, the pilot failed. It did not employ as many workers as was anticipated. Although the system was found functional, marketing and education would have needed more effort. It is possible to provide more work to employ holiday substitutes if the working places are in the same location or nearby their other worksites. Holiday substitutes want to have variation in working days and these extra jobs might offer this. This might bring more attraction that is needed to the profession.

Keywords: Agriculture, farm relief system, farming, holiday substitute

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
1.1	Lomituspalvelut maaseudun elinvoimaisuuden tukena.....	7
1.2	Pohjois-Karjalan elinvoima	8
1.3	Lomituspalvelulaki.....	9
2	MAATALOUSLOMITUS SUOMESSA JA MUUALLA	12
2.1	Ensimmäiset vaiheet kohti maatalousyrittäjien	13
2.2	Maatalousyrittäjien lomalaki 1974	13
2.3	Lomitusjärjestelmä ja muutosten vuosikymmenet	15
2.3.1	Lomitusjärjestelmän rakentaminen MTK:n asiamiehen näkökulmasta	15
2.3.2	Lomituksen ensimmäinen vuosikymmen.....	17
2.3.3	Lomituksen 1980-luku	18
2.3.4	Lomituksen 1990-luku	20
2.3.5	Lomituksen 2000-luku ja Mela	23
2.3.6	Lomituspalvelulain uudistaminen 2015	23
2.4	Lomitusjärjestelmän kustannukset	24
2.5	Lomitustarpeen muutokset	25
2.6	Maanviljelijöiden sijaistaminen muualla EU:ssa	27
2.7	Tulevaisuuden lomituspalvelut	28
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	30
3.1	Määrälliset kyselyt.....	31
3.2	Osuuskuntapilotointi	31
4	TULOKSET.....	33
4.1	Kysely lomittajille	33
4.2	Kysely yrittäjille.....	34
4.2.1	Lomaoikeutetut	35
4.2.2	Lomaoikeudettomat	35
4.3	Osuuskunta työllistämisvaihtoehtona	36
4.4	Seurantakysely.....	36
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	38
	LÄHTEET.....	42
	LIITTEET	47

1 JOHDANTO

Maatalous on ollut vuosikymmeniä rajun rakennemuutoksen kourissa eikä tahti näytä hidastuvan. Maatilojen lukumäärän ennustetaan pienenevän noin kahden prosentin vuosivauhdilla. Karjataloilla vastaava luku on vielä korkeampi. Huomioitavaa on myös se, että viljelijöiden keski-ikä on 53 vuotta ja yli 70-vuotiaiden viljelijöiden osuus kasvaa koko ajan huolimatta yleisestä kehityssuunnasta, jossa tila- ja viljelijämäärät vähenevät. (Kyyrä 2020.) Tällä muutoksella on suuri merkitys yhdelle ammattikunnalle, maatalouslomittajille. Harveneva, mutta kehittyvä maatilojen joukko vaatii maatalouslomittajilta yhä monipuolisempaa ja vankempaa osaamista.

Jotta maaseutu voisi olla erottamaton osa kansallista menestystä ja yhteiskuntaa, siellä on oltava menestymisen edellytykset. Tämä koskee maatiloja ja maatilojen elinvoimaa tukevia ratkaisuja, kuten lomitusjärjestelmää. On pohdittava mitä tarvittaisiin parantamaan lomittajan työllisyyttä eli edellytystä alan ja toiminnan menestymiselle. Ensisijainen lähtökohta on, että on oltava työkohteita eli perinteisessä lomitusmallissa maatiloja. Toinen tärkeä seikka, joka luo edellytyksiä hyvään työllistyvyyteen, on lomittajien ammattitaito. Laadukkaalla koulutuksella voidaan taata vahvan osaamistason omaava ammattilaisten joukko. Maatalouslomittajilta tullaan vaatimaan koko ajan laajempaa osaamista tilojen koneellistuessa ja tilakoon kasvaessa. Tämän päivän ja tulevaisuuden maatalouslomittajalla on oltava halu kehittää itseään ammatillisesti, jotta hän pysyy maatilojen muuttuvissa työvoimatarpeissa mukana. Lomituspalvelulain perimmäinen tarkoitus oli taata myös maatalousyrittäjille mahdollisuus vapaisiin yhtä lailla kuin tavallisella palkansaajalla. Maatalousyrittäjä ei pysty irtautumaan töistään, ellei ole varma, että tila jää osaaviin käsiin yrittäjän poissaolon ajaksi.

Tänä päivänä suhteettoman iso osa maatalouslomittajan työpäivästä saattaa kulua työkohteeseen matkustamiseen. Ammattitaitoisista lomittajista on pulaa, mutta alan kaksiosainen työpäivä sekä osa-aikainen ja määräaikainen työsuhde eivät houkuttele alalle nuoria työntekijöitä. Edellä mainituista syistä on aika puuttua alan ja ammattikunnan haasteisiin ja pohtia ratkaisuja ongelmakohtiin. Lomittajien ammattikunnalla on suuri merkitys maatalousyrittäjien hyvinvoinnille ja sitä kautta maaseudun elinvoimaisuuden säilyttämiselle.

Lomituspalvelujen isäntäkuntien lukumäärää ja sitä kautta hallintoa ollaan supistamassa. Supistus-tarve kumpuaa maatalouden rakennemuutoksesta, joka käytännössä tarkoittaa tilamäärän piene-

nemistä sekä sosiaali- ja terveysministeriön budjettileikkauksia. Edellä mainituista syistä käynnissä on myös lomituspäalvelulain uudistaminen ja sen yhteydessä arvioidaan vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa maatalouslomitusta.

Opinnäytetyössäni käyn läpi maatalouslomitustajärjestelmän perustamisen syitä, kehittymistä nykypäivän järjestelmäksi ja arvioin vaihtoehtoisia tapoja järjestää lomituspäalvelut tulevaisuudessa. Vaihtoehtoisia lomituspäalvelujen järjestämistapaa muotoiltaessa on huomioitava perusteet, miksi maatalouslomituspäalvelut ovat olemassa ja miten voidaan taata maatalousyrittäjille tasapuolinen ja tasa-arvoinen kohtelu. Entä mikä on tilojen oma rooli tulevaisuuden lomituspäalveluiden kehittämisessä ja käytössä?

1.1 Lomituspäalvelut maaseudun elinvoimaisuuden tukena

Vuodesta 2003 on ollut voimassa aluekehityslaki, jonka tarkoituksena oli selkeyttää aluekehittämisen suunnittelujärjestelmää (Aluekehittämislaki 602/2002). Maa- ja metsätalousministeriön laatimassa järjestyksessään kuudennessa Maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa vuosille 2014–2020 on viisi pääteemaa: Osallisuus ja lähidemokratia, asuminen ja päalvelut, infrastruktuuri ja maankäyttö, elinkeino ja osaaminen sekä ekosysteemipäalvelut. Maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa on 63 toimenpidettä, joiden avulla pyritään saavuttamaan edellä mainittujen pääteemojen tavoitteet. Näistä 63 toimenpiteestä kymmenen on nostettu erityisen tärkeäksi ja yksi niistä on osaavan työvoiman saamisen turvaaminen maaseudulla. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.)

Vuosien 2014–2020 ajan voimassa ollut maaseutupoliitiikan visio oli jaettu kolmeen pääkohtaan:

- 1) Maaseutu on erottamaton osa kansallista menestystä ja yhteiskuntaa.
- 2) Maaseutu on yritteliäisyyteen ja luovuuteen kannustava hyvä elämisen ympäristö.
- 3) Maaseudun aineellinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja ekologinen perusta on tärkeä koko Suomelle. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021.)

Maaseudun elinvoimaisuus voidaan määritellä maaseutuohjelman tavoitteiden kautta (kuvio 1) (Maaseutuohjelma 2020.). Ensimmäinen tavoite, osaamisen, tiedonkulun, innovaatioiden ja yhteistyön lisääminen, liittyy kiinteästi lomittajien työllistämisen kehittämiseen. Kohdat kaksi ja

kolme koskevat ilmastonmuutokseen sopeutumista ja luonnon monimuotoisuuden lisäämistä sekä vesistöjen ja maaperän kuntoa. Laiduntavan karjan merkitys luonnon monimuotoisuudelle ja sen ylläpidolle on tärkeää. Toimivat lomituspalvelut ovat edistämässä tätä tavoitetta. Kuudentena tavoitteena pyritään takaamaan kuluttajille laadukas ruoka, jonka tuotannossa on huomioitu ympäristö ja eläinten hyvinvointi. Jotta tämä tavoite täytyisi, on huolehdittava maatalousyrittäjien jaksamisesta. Hyvinvoiva maatalousyrittäjä panostaa myös ympäristön ja eläinten hyvinvointiin. Maatalousyrittäjän jaksamiseen vaikuttaa merkittävästi onnistunut lomituspalvelu. Onnistuminen tarkoittaa sitä, että lomittaja on saatu toivottuna ajankohtana ja työt tekee asiansa osaava ammattilainen, johon maatalousyrittäjä voi luottaa. (Maaseutuohjelma 2020.)

KUVIO 1. Maaseutuohjelman tavoitteet (Maaseutuohjelma 2020, tavoitteet)

1.2 Pohjois-Karjalan elinvoima

Pohjois-Karjalan Joensuun seudun maaseutupalveluiden ja Keski-Karjalan maaseutupalveluiden postituslistojen perusteella alueet käsittävät 935 maatalousyrittäjää (riippumatta onko loma-aikeutta) ja 128 lomittajaa. Pohjois-Karjalassa on muuta maata selkeästi alhaisempi työllisyysaste (60,6 %). Ero valtakunnalliseen työllisyysasteeseen (-8,1 %) on osaksi selitettävissä maakunnan opiskelijaväestön osuudella. Muita selittäviä syitä ovat varhaiset eläköitymiset ja syrjäytyminen. (Varis, Pitkänen & Siitonen 2017, 18.)

Pohjois-Karjalan väestön ikärakenne on haastava, sillä ikääntyvien asukkaiden lukumäärä kasvaa ja huoltosuhdeluku, eli ei-työikäisten henkilöiden määrä on yhtä työikäistä kohden, on kääntynyt kasvuun. Vuonna 2016 tämä luku oli Pohjois-Karjalassa 62,7. Vastaava valtakunnallinen luku on ollut 59,1. Huoltosuhteet kärjistyvät maakunnan reuna-alueilla, jossa ikääntyvän väestön määrä on maakunnan keskusta suurempi. Tämä aiheuttaa sen, että ammattitaitoisesta työvoimasta voi olla reuna-alueilla pulaa. (Varis ym. 2017, 11.)

Pohjois-Karjalassa on vahva koulutusosaaminen ja sitä hyödyntämällä voidaan taata maakuntaan osaava työikäinen väestö, jos työpaikkoja löytyy. Maakunnan työttömyystilanne on haastava. Vuonna 2016 noin 7 % maakunnan työikäisestä väestöstä on ollut erilaisten aktivointitoimien piirissä ja kaikkiaan lähes neljäsosa työikäisestä väestöstä on ollut työttömänä. Lukemat ovat korkeita ja ratkaisuja tarvitaan. Maakunnan kehittämissuunnitelman tavoitteena on lisätä työpaikkojen määrää, jolloin samalla työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien työikäisten määrä vähenisi. Tämä parantaisi maakunnan huoltosuhdetta. (Varis ym. 2017, 18.)

Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmassa on mainittu maidontuotannon takaaminen maakunnassa myös tulevaisuudessa (Varis ym. 2017, 18). Pohjois-Karjalan osalta maitotilojen lukumäärä on laskenut 2000-luvulla huomattavasti 75 %. Tästä huolimatta maidontuotanto on edelleen alueen tilojen tärkein tuotantosuunta. Maidon säilyttäminen maakunnan maatilojen ensisijaisena tuotantovaihtoehtona vaatii panostamista alaan. Tähän liittyvät myös lomituspalvelut ja niiden takaaminen tulevaisuudessa. Väkilisästä myös alemman tieverkoston kunto maakunnassa vaikuttaa lomitukseen. Maatilat sijaitsevat pääosin näiden teiden varrella. (Varis ym. 2017, 27, 42.)

1.3 Lomituspalvelulaki

Lomituspalvelulaissa määritellään tahot, jotka ovat oikeutettuja maatalouslomituspalveluihin ja niihin kuuluviin etuuksiin. Lomituspalveluetauksia on kolmenlaisia: vuosilomalomitus, sijaisapu ja maksullinen lomitus. Vuosilomaan ovat oikeutettuja päätoimisesti kotieläintaloutta harjoittavat tilat, joilla täyttyy asetuksen (1333/1996 §1) vaatimat vähintään kuusi kotieläinyksikköä ja joilla on voimassa oleva Myel-vakuutus. Karjatila voi saada kalenterivuodessa 26 päivää vuosilomaa. Sijaisapuun ovat oikeutettuja kotieläintaloutta harjoittavat henkilöt, silloin kun he eivät pysty tilapäisesti hoitamaan yrityksen välttämättömiä tehtäviä. Laissa säädetyt syyt ja perusteet sijaisavulle ovat:

- sairauden tai tapaturman aiheuttama työkyvyttömyys
- lääkärin määräämä tai lakiin perustuva kuntoutus
- työkykyä ylläpitävä toiminta
- sairaan lapsen hoito ja kuntoutus
- raskaus ja synnytys sekä vastasyntyneen lapsen ja adoptiolapsen hoito
- alle 3-vuotiaan lapsen hoito
- varusmiespalvelus ja siviilipalvelus sekä kertausharjoitukset tai niitä korvaava palvelu
- lähiomaisen kuolema ja hautajaiset
- yritystoiminnan järjestelyt (Maatalousyrittäjien lomituspalvelulaki 1231/1996, 2:1-7§.)

Lomituspäivän kesto määräytyy siten, että se on lomitettavan maatalousyrittäjän tehtäväosuutta vastaava tuntimäärä maatalousyrittäjien kokonaistyöajasta. Tämä koskee vuosiloma- ja sijaisapulomitusta. Lisäksi vuosilomaan oikeutetut rittäjät voivat saada 120 tuntia vuodessa maksullista lomittaja-apua, sillä edellytyksellä ettei paikallisyksikön vuosilomien ja sijaisapujen järjestäminen vaarannu. (Maatalousyrittäjien lomituspalvelulaki 1231/1996, 2: 8§.)

Lomituspalvelulaki määrittelee perusteet lomituspäivän kestolle. Lomitustyö voi kestää vain lomitettavan päivittäisiä välttämättömiä karjataloustöitä vastaavan ajan vuorokaudessa. Tämä määrittely koskee kaikkia lomituspäivälaatuja. Tämä tarkoittaa siis sitä, että sijaisavun tai maksullisen lomituksen tuntimäärä ei voi olla vuosilomasta poikkeava. Ennen vuonna 2015 tehtyä lomituspäivälaatu-uudistamista maksullista lomittaja-apua oli mahdollista käyttää päivän täyteenä. Esimerkkinä mainittakoon, että jos vuosilomapäivän pituus tilalla oli kuusi tuntia, oli tilan mahdollista ostaa kaksi tuntia maksullista lomitusta vuosiloman jatkoksi, jolloin lomittaja sai täyden työajan ja työtehtäviä ei ollut laissa rajattu näin tarkasti. (Lomituspäivälaatu-uudistus 2019, 128.)

Automaation lisääntyessä tiloilla, lomituspäivälaatu-uudistukseen on kirjattu pykälä varallaolosta. Jos varallaolo tai tarkastuskäynti kuuluu lomitettavan henkilön välttämättömään työosuuteen ja eläinten hoidon turvaaminen sitä vaatii, hänellä on vuosiloman ja sijaisavun yhteydessä siihen oikeus. (Maatalousyrittäjien lomituspäivälaatu-uudistus 1231/1996, 2: 8 c§.)

Lain mukaan lomituspäivälaatu-uudistuksen yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle. Toimeenpanosta ja paikallishallinnosta vastaa maatalousyrittäjien eläkelaitos (Mela).

Laki siis mahdollistaa paikallishallinnon järjestämisen Melan oman hallintoyksikön kautta tai kunnan kautta. Varsinainen toteutus kuitenkin on koko järjestelmän toiminnan ajan kuulunut kunnille. Käytännössä Mela solmii kuntien kanssa toimeksiantosopimukset lomituspalvelujen järjestämisestä. Toimeksiantosopimuksissa määritellään paikallisyksikön toiminta-alue, toimipaikan sijainti, sopimuksen voimassaoloaika ja perusteet sopimuksen irtisanomiselle sekä siihen liittyvät irtisanomisaika ja -menettely. (Maatalousyrittäjien lomituspalvelulaki 1231/1996, 3:9–10§.)

Paikallisyksiköt voivat järjestää lomituksen palkkaamalla työntekijöitä omaan palvelukseensa tai ostamalla palvelun yksityiseltä tai julkiselta palveluntuottajalta. Maatalousyrittäjät voivat valita paikallisyksiköiden järjestämän lomituksen sijaan myös itsejärjestetyn lomituksen. Tällöin yrittäjä itse etsii työntekijän tekemään lomituksen ja hakee tästä korvauksen paikallisyksiköltä. Oli järjestämistapa mikä hyvänsä, tulee paikallisyksikölle työsuojelulliset velvoitteet. Paikallisyksikön ja maatalousyrittäjien on yhteistyössä varmistettava, että tilan olosuhteet ovat lomittajalle työturvalliset. Yrittäjän laiminlyödessä tätä velvollisuutta paikallisyksikkö ei ole velvoitettu järjestämään lomitusta. (Maatalousyrittäjien lomituspalvelulaki 1231/1996, 4:15–16§.)

Laissa määritellään lomituspalvelujen hakemisen tapa, joka on kirjallinen, ja siihen liittyvät aikarajat sekä tarvittavat dokumentit. Näiden lisäksi laki määrittelee lomituspalvelujen järjestämisestä aiheutuvien kustannuksen korvaamisesta, yrittäjille kohdistuvien maksujen suuruudesta ja lomitukseen liittyvien poikkeustapauksien käsittelystä. (Maatalousyrittäjien lomituspalvelulaki 1231/1996, 4:18§.)

2 MAATALOUSLOMITUS SUOMESSA JA MUUALLA

Suomalainen maatalouslomitussjärjestelmä on ainutlaatuinen maailmassa. Sen tarkoituksena on tukea maatalousyrittäjän sosiaaliturvan toteutumista, työssä jaksamista ja työurien pidentymistä. Lomitusjärjestelmä koskee kuitenkin vain päätoimisesti kotieläintaloutta harjoittavia tiloja. Edellytys lomituspalvelujen saamiselle on täyttää lomituspalvelulaissa määritetyt ehdot koskien mm. maatalouden ulkopuolista työskentelyä ja tilalla olevien eläinryhmien määriä. Lomituspalveluja ovat vuosilomalomitus, sijaisapu ja maksullinen lomittaja-apu. (Maatalousyrittäjien lomituspalvelulaki 1231/1996, 1:1§)

Maatalousyrittäjien vuosilomaan ovat oikeutettuja päätoimisesti kotieläintaloutta harjoittavat tilat, joilla täytyy lomituspalveluasetuksen vaatimat vähintään kuusi kotieläinryhmää. Kalenterivuodessa maatalousyrittäjä voi saada 26 päivää vuosilomaa. Sijaisapuun ovat oikeutettuja kotieläintaloutta harjoittavat henkilöt silloin, kun eivät pysty tilapäisesti hoitamaan yrityksen välttämättömiä tehtäviä. Lomituspäivän kesto määräytyy siten, että se on lomitettavan maatalousyrittäjän tehtävösuutta vastaava tuntimäärä maatalousyrityksen kokonaistyöajasta. Tämä päivän keston määrittely koskee vuosiloma- ja sijaisapulomitusta. Lisäksi vuosilomaan oikeutetut yrittäjät voivat saada 120 tuntia vuodessa maksullista lomittaja-apua, sillä edellytyksellä ettei paikallisyksikön vuosilomien ja sijaisapujen järjestäminen vaarannu. (Maatalousyrittäjien lomituspalvelulaki 1231/1996, 2:6–7 §)

Vuosilomalomitus, sijaisapu ja maksullinen lomittaja-apu voidaan järjestää maatalousyrittäjälle hänen valintansa mukaan, joko osoittamalla hänelle maatalouslomittaja tai korvaamalla maatalousyrittäjän itse järjestämästä lomituspalvelusta aiheutuneita kustannuksia palvelun tuottajalle. (Maatalousyrittäjien lomituspalvelulaki 1231/1996 4:15 §)

Nykyinen maatalouslomitusta koskeva laki on tullut voimaan 1997 ja tuolloin etuuden käyttäjiä oli noin 55 000 henkilöä. Vuoteen 2005 lomituspalveluja käyttäneiden henkilöiden määrä oli pudonnut 35 000:sta ja 2014 käyttäjiä oli noin 20 800. (Sipilä & Rehula 2015.) Vuoden 2020 lopussa lomituspalvelun käyttäjiä oli enää 9 339 henkilöä (Mela tilastot 2021). Lomituspalvelulakia on päivitetty viimeksi 2015 ja vuonna 2020 on sosiaali- ja terveysministeriö nimennyt työryhmän valmiste-

lemaan uutta lomituspalvelulakia. Lain uudistukset on tarkoitus toteuttaa kahdessa vaiheessa vuosien 2022–2024 aikana. Akuuteimpiin ongelmiin pyritään saamaan helpotusta vuonna 2022 ja laaja-alaisempi uudistus saatetaan voimaan vuonna 2024. (Huotari & Wallin 2020.)

2.1 Ensimmäiset vaiheet kohti maatalousyrittäjien

Teollistumisen vaikutukset alkoivat näkyä myös Suomen maaseudulla vahvemmin 1960-luvulla. Maatalousväestön taloudellinen ja sosiaalinen turvallisuus perustui aiemmin perheyhteisöjen koossa pysymiseen ja sen antamaan tukeen. Maatalous oli kuitenkin koneellistunut ja tämän seurauksena työvoimaa vapautui muihin ammatteihin, mikä tarkoitti työvoiman muuttoa pois maaseudulta. Tämä seikka lisäsi maatalousväestön sosiaaliturvan tarvetta. (Hokkanen 1988, 9.)

Ensimmäiset maininnat, jotka viittaavat maatalousyrittäjien työvoiman tarpeeseen löytyvät MTK:n keskusliiton vuosikertomuksessa vuodelta 1959. Siellä on maininta hallituksen työllisyysohjelmaan annetusta lausunnosta koskien ihmisten pyrkimystä pois maatalouden piiristä. (Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1959, 99.) Seuraavan vuoden toimintakertomuksen valtuuskunnan kannanilmaisussa on kerrottu eduskunnassa valmistelussa olevien työttömyyttä koskevien lakien valmistelusta ja siitä, miten maaseutuväestön tulee tasavertaisesti päästä osalliseksi uuden lainsäädännön suomiin etuihin. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että tilat pystyivät työllistämään työttömiä. (Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1960.)

Maatalouslomituksen varhaisimmat vaiheet sijoittuvat 1960-luvun alkuun ja niin kutsuttuun lomaemäntätoimintaan. Maatalousnaisten keskus organisoii toiminnan, jossa päivämaksua vastaan lomaemäntä teki emännän osuuden karjatalous- ja kotitaloustöistä emännän ollessa loman, matkan tai sairauden vuoksi poissa kotoa. (Henttinen 2010, 84.) Alun alkaen pyrittiin keventämään talon emännän työtaakkaa eikä koko tilan väen.

2.2 Maatalousyrittäjien lomalaki 1974

1970-luvulle (1973) tultaessa maataloustuottajien liittojen naistoimikunnat organisoivat lähetystön sosiaali- ja terveysministeriöön. Vaatimuksena oli lomittajajärjestelyn toteuttaminen lomakorvausjärjestelmän perusteella sekä samanlaiset loma- ja sairausajan edut kuin muillakin väestöryhmillä.

(Kemppe 2017, 160.) Lähetystön vaatimukset kuultiin ja maatalousyrittäjän vuosilomalaki astui voimaan 1.4.1974, aluksi kahdeksi vuodeksi. Kuviossa 2 on aikajanalla esitetty lain voimaan astumiseen liittyvät vaiheet. Sijaisaputoiminta käynnistyi vuotta myöhemmin vuonna 1975. (Henttinen 2010, 85.) Suomi oli Norjan jälkeen toinen maa maailmassa, joka sai lakisääteisen lomelain maatalousyrittäjille (MTK vuosikertomus 1973).

KUVIO 2 Lomituksen syntyvaiheet 1961–1974

Vuosiloma oli tarkoitettu sellaisille karjatalousyrittäjille, jotka saivat päätoimeentulonsa karjataloudesta ja joilla ei ollut säännöllisesti palkattua työvoimaa. Määrärahojen mahdollisesti loppuessa kesken etusijalla lomansaajiksi olivat lypsykarjatalouden harjoittajat. Tilallisen oli mahdollista valita lomittajaksi haluamansa henkilö, jonka pääasiallinen toimeentulo tapahtui tilan ulkopuolella. Jos tällaista henkilöä ei löytynyt, pystyi tilallinen kääntymään kunnan lomautakunnan puoleen. Lomautakunnan tehtävänä oli osoittaa tilalle lomittaja. Jos lomautakuntaan ei pystynyt lomittajaa osoittamaan, hyväksyttiin tilan perheenjäsenen suorittamaan lomitusta. Suorittipa lomituksen kuka hyvänsä, oli tämä henkilö työsuhteessa kuntaan, joka sai valtiolta määrärahan lomittajien palkkoihin ja muihin kuluihin. Pääperiaate oli kuitenkin se, ettei kunnille aiheutunut tästä toiminnasta kuluja. (MTK vuosikertomus 1973.) Määrärahan ylityksen pelossa kunnat eivät kuitenkaan uskaltaneet palkata lomittajia, koska ylityksen tapahtuessa kunnat olisivat itse joutuneet maksamaan lomittajien palkat. Tästä johtuvan lomittajapulnan vuoksi suurin osa lakisääteisistä lomaoikeuksista jäi toteutumatta. (Henttinen 2010, 85–86.)

2.3 Lomitusjärjestelmä ja muutosten vuosikymmenet

Maatalousyrittäjän vuosilomalaki astui voimaan (1.4.1974) aluksi kahdeksi vuodeksi. Järjestelmän hallinnointi rakentui siten, että toteuttamisesta vastasi sosiaali- ja terveysministeriö ja sen alaisena sosiaalivaltiohallitus, läänin alueella lääninhallitus ja kunnan alueella perustettava lomautuslautakunta.

Järjestelmän käynnistyminen oli alueellisesti hyvin epätasaista ja määrärahojen riittämättömyys kirkastui jo elokuussa 1974, jolloin järjestelmä oli ollut voimassa vasta neljä kuukautta. MTK päätyi esittämään lisämäärärahan myöntämistä budjettiin, jota ei kuitenkaan hyväksytty. Käynnistämismuonna 1974 lomituspäivän kustannus oli noin 70 markkaa, josta hallintokulujen osuus oli 7,5 %. Samana vuonna MTK nosti esille maataloustuloneuvotteluissa maatalousyrittäjien tarpeen sijaisapuun sairaus- tai muussa vastaavissa tapauksissa. (MTK vuosikertomus 1974.)

Joroisten maatalousoppilaitos järjesti ensimmäisten joukossa Huutokoskella osa-aikalomittajakurssin. Kurssi järjestettiin 2.–16.5.1974 eli kuukausi lomituslain voimaan tulon jälkeen. Opinnot koostuivat ammattityön ja tietopuolen opetuksesta. Ammattityön kokonaisuus käsitti 40 tuntia lomittajaharjoittelua ja 9 tuntia havainnointityötä. Tietopuolen opetus koostui 24 tunnin nautakarjaopista, 10 tunnin tautiopista, 4 tunnin psykologiaopinnoista ja 6 tunnin työpaikkaopista. Tämän kokonaisuuden suorittaneilla henkilöillä oli viralliset valmiudet toimia lomittajana. (Häyrinen 2021.)

Tuolloin lomitus oli hyvin erityyppistä kuin nykypäivänä. Lomittaja oli usein koko lomituksen ajan majoittuneena talossa ja hänen tehtäviinsä kuului paljon muutakin kuin pelkästään karjataloustyöt. Muita töitä saattoivat olla lastenhoito, siivous, leivonta ja muut kodinhoidolliset työt. Tämä toimintamalli juontaa juurensa varhaisesta lomaemäntätoiminnasta, jossa pyrittiin emännät vapauttamaan tilan töistä. (Häyrinen 2021.)

2.3.1 Lomitusjärjestelmän rakentaminen MTK:n asiamiehen näkökulmasta

Tätä opinnäytetyötä varten haastateltiin MTK:n ensimmäistä sosiaalipoliittista asiamiestä, MMM Heimo Tuomarlaa. Hänen työnkuvakseen järjestössä muotoutui vuonna 1969 lomitusjärjestelmän rakentaminen. Tämä rakennustyö kesti aina vuoteen 1973, jolloin maatalousneu-

votteluiden päätteeksi saatiin kirjallisena toteamus, että maatalouden vuosilomaa koskeva laki saatetaan voimaan 1.4.1974. Alun perin 1974 määräaikaiseksi tehty laki saatiin pysyväksi laiksi vuonna 1978. (Tuomarla 2021.)

1960-luvun alkupuolella maa- ja kotitalousnaisten käynnistämä lomaemäntätoiminta oli vahvasti pohjana lomitusjärjestelmän rakentamisessa. Vuonna 1968 tapahtunut palkansaajien työviikon lyheneminen kuudesta päivästä viiteen päivään sai viljelijäväestön, ja etenkin karjatilojen emäntien tunteet kuohumaan. Karjatilain emännille työn sitovuus oli eniten konkretiaa. Syyskuussa vuonna 1970 MTK teki valtioneuvostolle esityksen maatalouden lomajärjestelmää selvittävän komitean asettamisesta. Komitean tehtävänä oli maatalousyrittäjien lisäksi selvittää muiden pienyrittäjien vuosilomatarve. Komiteaan kuului Kansaneläkelaitoksen pääjohtaja Jaakko Paajula, MTK:sta tohtori Liisa Sauli ja sihteerinä Heimo Tuomarla. Komitean työ kesti pari vuotta, joiden aikana selvitettiin kansainvälinen tilanne, eri väestöryhmien vuotuiset työajat, maatalouden osalta erityisesti karjataloutta harjoittavien sosiaalinen tilanne sekä laadittiin valmiit lakiesitykset. Komitean esitys oli, että kotieläintalouteen sidotuille tiloille maksetaan lomakorvausta ensimmäisenä vuonna kuudelta päivältä ja toisena vuonna kahdeltatoista päivältä. Lisäksi komitea esitti, että tiloille, joille sijaista oli muilla tavoin vaikea saada, järjestetään lomittajia. Muiden alojen pienyrittäjille komitea ehdotti rahakorvaukseen perustuvaa vuosilomaa. (Tuomarla 2021.)

Esitys sai vastustusta niin omista joukoista kuin myös poliittisessa kentässä. Sosiaalidemokraatit ja työmarkkinajärjestöt vastustivat erityisesti sitä, että loma korvattaisiin rahalla. Kevään 1973 maataloustuloneuvotteluiden päällimmäisiä aiheita oli vuosiloman järjestäminen, ja valtuuskunnan väki oli kotoa lähtiessä evästetty, ettei takaisin ole tulemista ilman tulosta loma-asiassa. Valtuuskunnan kokoukset olivat normaalisti yksipäiväisiä, mutta tämä historiallinen kokous venyi kolmipäiväiseksi, kunnes saatiin paperille päivä, jolloin vuosilomaa koskeva laki tulisi voimaan. Kyseinen paperi ei sisältänyt mitään muuta kuin päivämäärän. Lain sisällöstä tai toimeenpanon edellyttämästä rahoituksesta ei ollut minkäänlaista mainintaa. (Tuomarla 2021.)

Lomitusjärjestelmää valmistelevan prosessin aikana käytiin tiukkaa keskustelua niin tuottajajärjestön sisällä kuin myös neuvottelevien osapuoltenkin välillä siitä, hoidetaanko puuttuva loma rahakorvauksena vai tarvitaanko siihen iso lomittajien ammattikunta. Vuonna 1973 hallitus asetti budjetin valmistelun yhteydessä ministerivaliokunnan valmistelemaan lakia. Tämän myötä SDP toi oman lakiluonnoksensa, jonka mukaan viljelijöiden lomat hoidetaan kuntien palveluksessa olevien

lomittajien toimesta. Tämän esityksen taustalla oli, että ay-liike saisi tätä kautta vahvistusta riiveihinsä. MTK:ssa kannatettiin rahakorvausta, mutta maatalousnaiset kautta maan asettuivat SDP:n esittämien lomittajien kannalle. Neuvottelujen tuloksena oli ratkaisu, jonka tuottajajärjestö hyväksyi: viljelijä voi ottaa lomittajaksi kenet hyvänsä, kunhan tämä saa toimeentulonsa tilan ulkopuolelta. Lomittajan on oltava työsuhteessa kuntaan. Kustannukset jaetaan puoliksi valtion ja maatalouden kesken. Maatalouden rahoitusosuus otettiin huomioon vuosittaisissa maataloustuloneuvotteluissa maataloustuloa ja sitä kautta tuotteiden hintoja vähentävänä tekijänä. Lomitusjärjestelmän rahoitusta pohdittaessa vaihtoehtoina olivat lomakorvauksen sitominen tuottajahintoihin, rahana maksettava lomakorvaus ja kolmantena omarahoituksen lisäksi rahoitus valtion budjetista, johon sitten päädyttiin. (Tuomarila 2021.)

Lomitusjärjestelmän ja lomituspalvelulain voimaan saattaminen olivat alaa mullistava muutos. Sille oli selkeä sosiaalinen tilaus ja sitä muodostettaessa kuunneltiin kenttää, kontaktoitiin eri tahoja, lobbattiin, vaadittiin, neuvoteltiin ja lopputuloksena on järjestelmä, joka on edelleen toiminnassa. (Tuomarila 2021.)

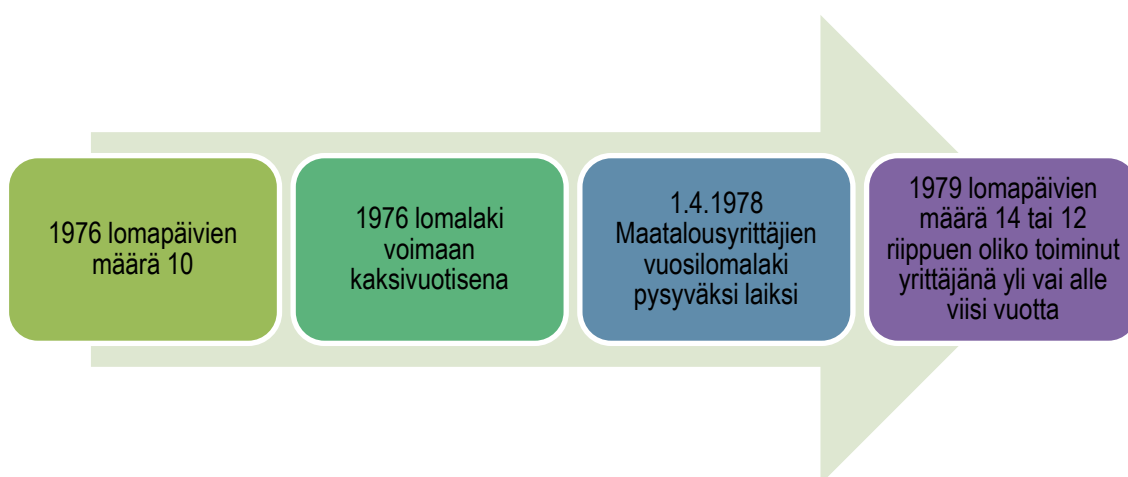
2.3.2 Lomituksen ensimmäinen vuosikymmen

Maatalousyrittäjien vuosilomalain toisena toteutusvuonna 1975 palvelua haki noin 90 % tiloista (126 000 kpl). Ensimmäisen toimintavuoden 1974 jälkeen kuntien lomautakuntien kautta järjestäytyviä päätoimisia lomittajia oli noin 150 koko maassa eli vain joka kolmannessa kunnassa. Tämä tarkoitti sitä, että vain noin prosentti lomista voitiin järjestää tätä kautta. Lomitustyön houkuttelevuutta pyrittiin lisäämään 1975 aloittamalla matkakorvausten maksu lomittajille. Kunnallisen lomittajan löytymiselle avainasemassa oli lomautakunnan sihteeri. Lautakunnan sihteerin ollessa päätoiminen ja aktiivinen, lomittaja järjestyi hyvin maatilalle. Pääosin kunnissa tätä hoitivat kuitenkin sivutoimiset sihteerit. (MTK vuosikertomus 1975, 84.)

Vuosina 1976–1977 tuli voimaan muokattu maatalousyrittäjien vuosilomalaki. Kuten edellinen laki, tämäkin oli voimassa vain kahden vuoden määräajan, mikä hankaloitti lomitusjärjestelmän pitkän aikavälin kokonaisvaltaista suunnittelua ja kehittämistä. Merkittävin muutos edelliseen lakiin oli lomapäivien lukumäärässä, joka nousi kuudesta päivästä kymmeneen. Muutoksia tuli myös lomituksen hakemusmenettelyyn, jota pyrittiin yksinkertaistamaan. (MTK Vuosikertomus

1976.) Maatalousyrittäjien vuosilomalaki hyväksyttiin pysyväksi laiksi vuonna 1977 ja täytäntöön se tuli 1.4.1978. (MTK vuosikertomus 1977.)

Lomituksen alkuvuosina karjatalousyrittäjät oli jaettu ensisijaisiin ja toissijaisiin lomansaajiin tilalla tehtävien työpanosten mukaan. Ensisijaisilla lomansaajilla oli lukumääräisesti enemmän lomapäiviä kuin toissijaisilla ja määrärahojen vähetessä toissijaisten lomansaajien lomista nipistettiin tarvittaessa. Vuonna 1979 vähintään viisi vuotta alalla olleet maatalousyrittäjät saivat 14 lomapäivää ja alle viisi vuotta olleet 12 lomapäivää. Loppuvuodesta 1979 todettiin määrärahojen puutteessa, että kaikille ensisijaisille lomansaajille voitiin myöntää 14 lomapäivää, mutta toissijaisten lomansaajien lomapäivien lukumäärä jouduttiin supistamaan 7–8 päivään. (MTK vuosikertomus, 1979.) Kuviossa 3 ovat 1970-luvun lopun tärkeimmät uudistukset.

KUVIO 3. Lomituksen tärkeimmät muutokset 1970-luvun lopulla.

2.3.3 Lomituksen 1980-luku

Kevään 1980 maataloustulopoliittisissa neuvotteluissa saatiin lomituksen rahoitukseen merkittävä muutos. Aikaisemmin oli myönnetty kiinteä määräraha vuodeksi ja nyt rahoitus perustui arviomäärärahaan. Tämän muutoksen myötä valtio korvasi kaikki lomituspalvelujen kustannukset, joten kuntien palkkaamien lomittajienkin määrä kasvoi. Tällöin alkoivat myös kasvaa lomituskustannukset kiivaasti. Osaltaan kasvuun saattoi vaikuttaa myös lomaoikeuden laajeneminen, mutta myös kuntien tulosvastuun puuttuminen. Näin ollen voitiin taata kaikille lomansaajille 14 päivän loma. Käytäntöön tämä vietiin vuonna 1981. (Henttinen 2010, 85–86.)

Vuonna 1980 maataloustulopoliittisessa sopimuksessa sovittiin lisäksi, että selvitetään, miten voitaisiin lisätä pysyväisluonteisen vuosiloman ja sijaisapuhenkilöstön määrää. Tällä tarkoitettiin kunnallisia maatalouslomittajia. Maatalousyrittäjät olivat useamman vuoden ajan perustaneet lomittajarenkaita, joissa yksi henkilö teki yleensä 6–7 tilan lomat. Maatalousyrittäjien keskuudesta nousseesta toiveesta MTK ja Valio yhdessä laativat mallisäännöt lomittajarenkaille. Säännöt oli laadittu siten, että meijeri toimi lomittajien juridisena työnantajana. Näin toimittiin siitä syystä, että osa meijereistä harjoitti lomitustoimintaa entuudestaan. Erikseen laadittiin mallisäännöt niille lomittajarenkaille, joilla ei ollut maataloustuottajien yhteisöä työnantajaksi, vaan ohjeet koskivat lomittajaosuuskunnan perustamista ja rekisteröintiä. Mallisääntöjen jako tapahtui MTK:n liittojen ja Valion jäsenmeijereiden kautta. (MTK vuosikertomus 1980.)

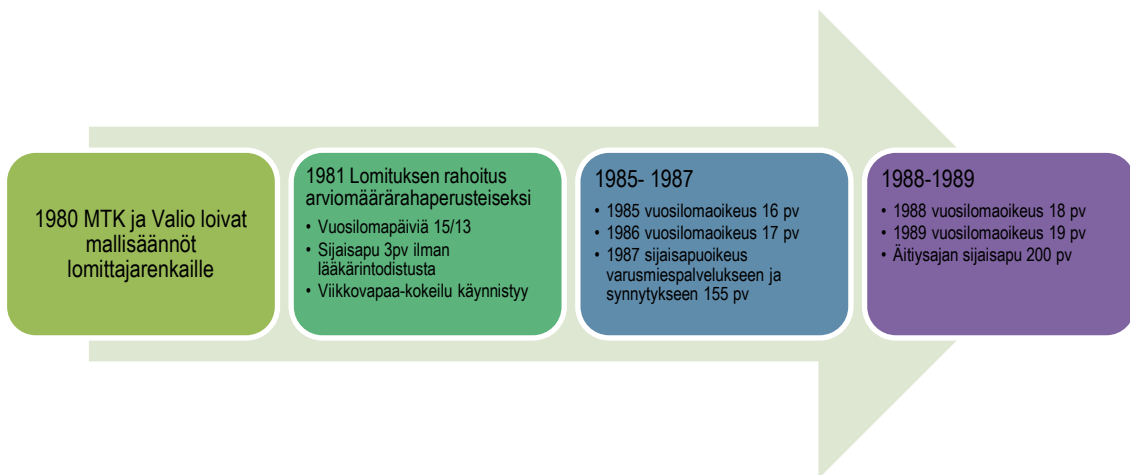
Vuonna 1981 maatalousyrittäjien perusloma piteni yhdellä päivällä 15 lomapäivään ja lisäloma (toissijainen) vastaavasti 13 päivään. Sijaisavun osalta muutokset koskivat sijaisavun saamista ilman lääkärintodistusta. Sijaisapua pystyi saamaan kolme päivää ilman lääkärintodistusta. Siitä eteenpäin oli oltava lääkärin kirjoittama työkyvyttömyystodistus. Tämä aiheutti yrittäjien eriarvoistumista etenkin synnytysajan sijaisavun saamisen suhteen, sillä osa lääkäreistä kirjoitti useamman kuukauden työkyvyttömyystodistuksia, kun taas osa ei kirjoittanut lainkaan. Eriarvoisuus korjaantui vuoden 1981 puolella välissä, kun lääkintähallitus tarkensi ohjeistustaan koskien synnytysajan sijaisavun vähimmäiskestoja. Maatalousyrittäjien viikkovapaakoikeilu alkoi 1981 ja tämä oli pohjana nykyiselle tuetulle maksulliselle lomitukselle. (MTK vuosikertomus 1981.)

Lomitusjärjestelmän kuntatason puutteiden selvittämiseen asetettiin työryhmä keväällä 1982. Työryhmä totesi, etteivät maatalousyrittäjät ole tasa-arvoisessa asemassa vapaa-ajan suhteen muun työssäkävyn väestön kanssa. Lomittajien riittämättömyys ja kuntatason lomitushallinnon puutteet olivat syinä tähän tilanteeseen. Ratkaisuksi työryhmä esitti maatalouslomittajien hankinnan tehostamista parantamalla palvelusuhteen ehtoja, lisäämällä koulutusta, tarkistamalla kelpoisuusehtoja, järjestämällä lomittajille asuntoja ja lisäämällä ammatin arvostusta. Hallinnon osalta ratkaisuksi esitettiin lomilautakunnan sihteerien pestin muuttamista virkasuhteisiksi, määrittämällä kelpoisuusehdot ja lisäämällä toimistohenkilöstön määrää. Aiemmilta vuosilta oli jo näyttöä täysiaikaisen lomilautakunnan sihteerin positiivisesta vaikutuksesta lomituksen järjestymiseen. (MTK vuosikertomus 1982.)

Vuosilomapäiviä lisättiin tilan toiselle lomaan oikeutetulle kahdella päivällä vuonna 1984 tehdyllä päätöksellä, joka tuli voimaan 1.4.1985 ja yhdellä päivällä tilan molemmille lomaan oikeutetulle

1.4.1986 lähtien. Sijaisapuoikeutta laajennettiin koskemaan tapauksia, jolloin sairaus tai tapaturma johtivat maatalousyrittäjän pysyvään työkyvyttömyyteen tai tilanteisiin, joissa sijaisavun tarve johtui kuolemantapauksesta. Mainituissa tapauksissa sijaisapua voitiin myöntää korkeintaan 60 päivää ellei sijaisavun jatkamiselle ollut erityisen painavia syitä. (MTK vuosikertomus 1985–1986.)

Vuonna 1987 vuosiloma piteni jälleen yhdellä päivällä. Vuosilomapäiviä oli kaikkiaan tuolloin 17 päivää. Sijaisapuoikeuksia laajennettiin koskemaan varusmiespalvelusaikaa. Synnytyksestä johtuva sijaisapu piteni 155 päivään. (MTK vuosikertomus 1987.) Vuonna 1988 vuosilomaan tuli yksi lisäpäivä, jolloin kokonaismääräksi tuli yhteensä 18 lomapäivää. Äitiysajan sijaisapu nousi 200 päivään vuonna 1989 ja vuosilomaan tuli jälleen yksi päivä lisää (yhteensä 19 päivää). Vuonna 1988 tarkennettiin lomaoikeuden määritelmää eli ketkä voivat saada maatalousyrittäjien vuosilomalakiin perustuvaa lomaa. (MTK vuosikertomus 1988.) Kuviossa 4 ovat 1980-luvun tärkeimmät muutokset aikajanelalla.

KUVIO 4. Lomituksen 1980-luvun muutokset

2.3.4 Lomituksen 1990-luku

1990-luvun alussa vuosilomapäiviä lisättiin yhdellä päivällä. Kun lasketaan mukaan aiemmin sovitut lisäykset, lomapäivien kokonaismääräksi tuli 21 päivää. Raskauden ja synnytyksen vuoksi myönnettyä sijaisapua pystyi saamaan vuonna 1990 kaikkiaan 305 päivää, joka kattoi koko äitiys- ja vanhempainrahakauden. Aikuiskoulutus lisättiin sijaisapuperusteisiin ja sitä voitiin myöntää viisi päivää. Ostopalvelun eli yrittäjiltä ostettavan lomittajapalvelun käyttö mahdollistettiin kunnille lomituspalvelujen järjestämisessä. (MTK vuosikertomus 1990.)

Vuonna 1991 vuosilomapäivien lukumäärä nousi jälleen yhdellä päivällä, kokonaislomapäivien määräksi tuli 22 päivää. Sijaisapuoikeuteen tuli runsaasti lisäyksiä. Lisäykset koskivat äitiysajan sijaisapua (320 pv), isälle määritettiin erillinen seitsemän päivän isyysloma entisten lomaoikeuksien lisäksi, ottolapsen hoitoon myönnettiin sijaisapuoikeutta 120 päivää, erityishoitoraha myönnettiin alle 16-vuotiaan lapsen hoitoon tai kuntoutukseen ja tälle erityishoitorahakaudelle oli maatalousyrittäjälle oikeus sijaisapuun. Lisäksi aikuiskoulutukseen saatiin kymmenen päivän sijaisapuoikeus. (MTK vuosikertomus 1991.)

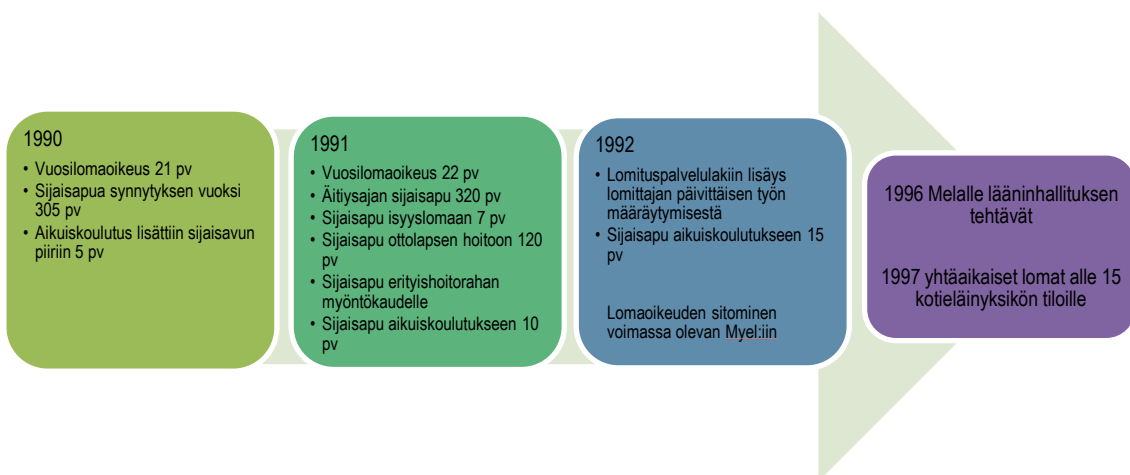
Heti seuraavana vuonna 1992 sijaisapua aikuiskoulutukseen myönnettiin jo 15 päivää. Lomituspalvelulakia muutettiin siten, että sinne tuli lisäys lomittajan päivittäisen työn määräytymisestä sijaittavan yrittäjän työosuuden mukaan ja lomitukseen järjestämisestä tilalle, jossa on kaksi lomaan oikeutettua yrittäjää. Lakimuutoksen pyrkimyksenä oli edistää taloudellista ja tehokasta lomituspalvelun järjestämistä sekä saada tilakohtaiset lomat, jolloin tilan molemmat lomaoikeutetut yrittäjät olisivat yhtä aikaa poissa. Tämä koski kuitenkin vain alle 10 eläinyksikön tiloja, tätä isommat tilat saivat päättää itse lomiansa yhtäaikaaisuudesta. (MTK vuosikertomus 1992.)

Vuoden 1992 lomitukseen liittyvät valmistellut muutokset tulivat voimaan 1993. Lomaoikeus sidottiin voimassa olevaan MYEL-vakuutukseen. Lisäksi lomakausitarkastelusta siirryttiin kalenterivuositaiseen tarkasteluun. Kaikki sijaisapu muuttui maksulliseksi. (MTK toimintakertomus 1993.)

Vuodesta 1993 maatalouslomituspalvelua on pyritty kehittämään ja saamaan kustannustehokkaaksi. Vuosille 1994–1996 oli asetettu 450 miljoonan markan (nykyrahassa 108,5 M€) säästöavoitteet (Henttinen 2010, 86). MTK perusti työryhmän pohtimaan ratkaisuja, joilla säästöihin voitaisiin päästä. Ehdotuksena oli, että lomituspalveluiden järjestäminen olisi mahdollisimman itsenäisesti toimivilla renkailla tai yhteisöillä. Rahaliikenteen ja kevyen hallinnoinnin hoitaisi edelleen kunnat tai Mela. Säästötoimet toteutettiin vuoden 1994 osalta siten, että johtavien lomittajien lukumäärää vähennettiin ja lisäksi lomituspalvelusäännöstä tarkennettiin asetuksella, joka koski lomittajan myöntämistä tilalle vain lomaa pitävän tehtäväosuutta vastaavaksi ajaksi. Työtehoseura aloitti lomittajien työaikaseurannan. Seurauksena lomittajien työajankäytön tehostamisesta oli, että lomittajien osa-aikaisuus ja määräaikaisuus lisääntyivät ja vastaavasti täysiaikaisten määrä väheni. (MTK vuosikertomus 1994.)

Lomituspalveluihin haettiin säästöjä jälleen vuonna 1995, jolloin lomaoikeus oli vain päätoimisilla yrittäjillä. Lomaoikeutetuilla oli vapaus valita joko kunnan järjestämä tai itsejärjestetty lomitus. Lomapäivän pituus määriteltiin yrittäjälle hänen työsuuttaan vastaavaksi välttämättömien karjataloustöiden osalta, lomittajat työllistettiin jokaiseksi heidän työ sopimustaan vastaavaksi tunniksi. Pyhäpäivät rajattiin kolmeen päivään kunnallisessa lomituksessa ja sijaispumaksuja korotettiin. (MTK vuosikertomus 1995.)

Lomituspalvelujen hallinnon siirtoa lääninhallitukselta Melaan alettiin suunnitella vuonna 1995. Toteutus käynnistettiin vaiheittain vuonna 1996, jolloin Mela otti hoitaakseen ennen lääninhallitukselle kuuluneet tilitys- ja ohjaustehtävät sekä toteutti kuntien kanssa mittavan koulutuskierroksen maakunnissa. Valtion asettamat säästötavoitteet toteutettiin kunnissa osa-aikaistamalla lomittajia sekä luopumalla määräaikaisista ja tunti lomittajista. Nämä toimet eivät kuitenkaan tuottaneet toivottua tulosta ja siksi vuoden 1997 alusta lomituslakiin astui voimaan muutoksia. Työkyvyttömyyden takia myönnettyä sijaisapua sai korkeintaan 365 päivää, minkä jälkeen jatkon myöntämisen edellytys oli vireillä oleva työkyvyttömyyseläkehakemus. Viikkovapaoikeus poistettiin ja tilalle tuli 100 tunnin maksullinen lomitus. Maksu oli tuettua, joten viljelijälle ei tullut maksettavaksi lomittajan koko työtuntia. Tässä yhteydessä laista poistettiin työllistämisvelvoitepykälä. Alle 15 kotieläinyksikön tilat veloitettiin pitämään vähintään puolet lomista yhtä aikaa lomittajien täysiaikaisen työllistämien takaamiseksi. (MTK vuosikertomus 1995–1997.) 1990-luvun loppupuoli sujui lomituksen ja lomalain kannalta seesteisesti eikä muutoksia lakiin tullut. Pula ammattitaitoisista lomittajista alkoi vaivata alaa ja myöskään palkkaus sekä työehdot eivät houkuttelleet nuoria alalle. Kuvioon 5 on kuvattu 1990-luvun merkittävimmät lomituksen muutokset.

KUVIO 5. Lomituksen 1990-luvun merkittävimmät muutokset.

2.3.5 Lomituksen 2000-luku ja Mela

Vuoteen 2000 tultaessa Mela otti toimeenpanovastuun lomituksesta ja teki toimeksiantosopimuksen kuntien kanssa. Lomituspalvelut säilyivät siis edelleen kunnallisena palveluna. Vuodesta 2000 lähtien lomituksen koko toimeenpanovastuu on ollut Melalla ja yleinen ohjaus, johto ja valvonta on kuulunut sosiaali- ja terveysministeriölle. Tähän päättyi kuntien vastuu lomituspalvelujen järjestämisestä. (Henttinen 2010, 86.)

Sijaisapuoikeudet laajenivat vuonna 2002, jolloin lomituksen piiriin tulivat työterveyshuollon suunnittelemat työkykyä ylläpitävät toiminnot, alle 3-vuotiaan lapsen hoito (100 pv/v/lapsi), aikuiskoulutus maatalousyrittäjien opintorahaan tai aikuiskoulutustukeen oikeutetulta ajalta ja osallistuminen tuottajajärjestön valtakunnalliseen tai kansainväliseen kokoukseen. Vuosilomapäivät lisääntyivät vuonna 2003 yhdellä päivällä nostaten vuosilomapäivät 24:ään. Seuraava lisäys päiviin tuli vuonna 2008, jolloin maatalousyrittäjällä oli 25 lomapäivää. Viimeisin korotus vuosilomapäiviin tuli vuonna 2010. Se nosti lomapäivät 26:een eli nykyiseen määrään. (MTK toimintakertomus 2002–2010.)

2.3.6 Lomituspalvelulain uudistaminen 2015

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 2014 työryhmän tekemään viiden miljoonan euron säästötavoitteet lomituksesta. Työryhmän neljä päätehtävää olivat:

Arvioida maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituksen paikallis- ja keskushallinnon toimivuutta sekä tehdä ehdotukset niiden kehittämiseksi.

Arvioida lomituspalvelujen tuottamistapoja ja tehdä ehdotukset niiden kehittämiseksi.

Selvittää mahdollisuuksia varmistaa lomituspalvelujen kustannustehokas, yhdenmukainen ja läpinäkyvä toteuttaminen.

Selvittää mahdollisuuksia yksinkertaistaa ja selkeyttää maatalousyrittäjien lomituspalveluja koskevia säännöksiä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

Joulukuussa 2014 työryhmän tehtävän kuvaa tarkennettiin. Uudeksi tavoitteeksi asetettiin valmistella esitys maatalousyrittäjien lomituspalvelulain kokonaisuudistukseksi ja laiksi turkistuottajien lomituspalveluista annetun lain muuttamiseksi. Tavoitteena oli uudistaa lomituspalvelujen toimeen-

panojärjestelmä vastaamaan nykyisiä kilpailulainsäädännön vaatimuksia. Lisäksi uuden järjestelmän oli oltava sopusoinnussa Euroopan unionin kilpailupolitiikkaan kuuluvien valtiontukisääntöjen kanssa. Lomituspalvelulakien tulee noudattaa Euroopan komission maa- ja metsätalousalan ja maaseutualueiden valtiontukea koskevien suuntaviivoja 2014–2020 (EUVL C 204). Mikäli ne täyttyvät, komissio katsoo maatilojen lomituspalveluihin myönnetyn tuen soveltuvan sisämarkkinoille. EU:n valtiontukisääntöjen edellyttämät muutokset nykyisiin lakeihin vaativat työryhmältä ja sen sihteeristöltä sen verran mittavaa työpanosta, että toimeenpanojärjestelmää koskevaa uudistusta ei sisällytetty valmisteltuun hallituksen esitykseen. Lisäksi oli syytä ottaa huomioon moneen lään olevat muut hallinnolliset uudistukset, kuten aluehallinnon uudistus ja sote-uudistus, jotka ovat tällä hetkellä jäissä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

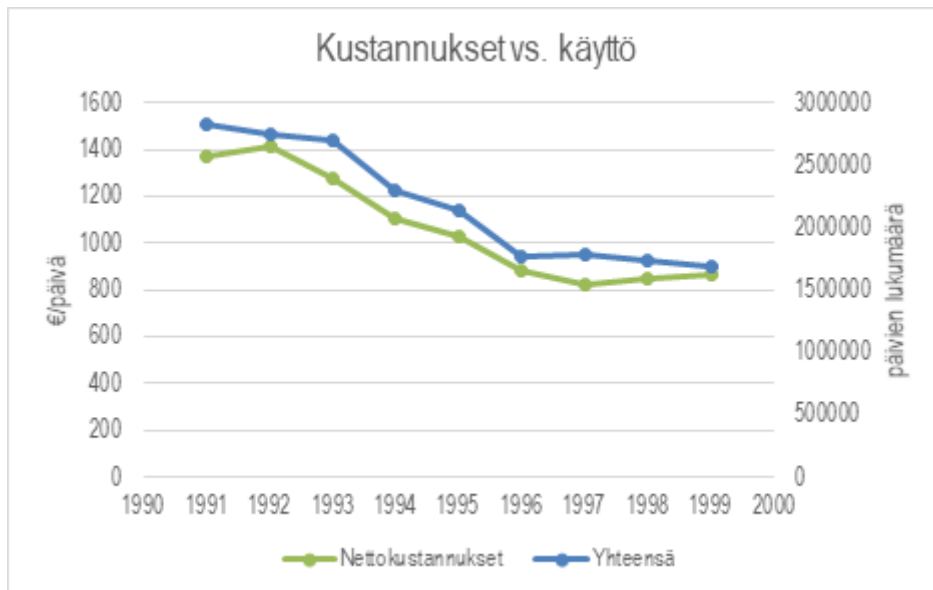
2.4 Lomitusjärjestelmän kustannukset

Mela eli Maatalousyrittäjien eläkelaitos vastaa toiminnassaan noin 80 000 työelämässä olevan ja 110 000 eläkkeen- tai tuensaajan etuuksien hoitamisesta. Rahallisesti tämä kokonaisuus jakautuu siten, että eläkkeitä maksetaan 936 milj. €, luopumisjärjestelmien korvauksia 48 milj. €, tapaturma- korvauksia ja sairaspäivärahoja 37 milj. € ja lomituspalvelun kuluja 143 milj. €. (Mela 2020.)

Valtio on vahvasti mukana rahoittamassa toimintaa, sillä työelämässä olevat yrittäjät eivät pysty maksamaan eläkkeellä olevien maatalousyrittäjien etuuksia. Tämä taas johtuu maatalouden voimakkaasta rakennemuutoksesta, joka ei näytä hidastumisen merkkejä. (Mela 2020.) Rakennemuutos näkyy siten, että kun vuosina 2000–2017 tilamäärä on vähentynyt, on tilojen keskikoko kasvanut. Käytännössä tämä tarkoittaa 60 %:n kasvua keskipeltoalassa. Vuonna 2000 keskipeltoala on ollut vajaat 28 hehtaaria, kun se vuonna 2017 on ollut lähes 45 hehtaaria. Maidontuotannossa tämä näkyy keskimääräisen karjakoon kaksinkertaistumisena 17 lehmästä 38 lehmään. (Niemi & Väre 2018.) Valtion osuus Melan myöntämien eläkkeiden ja muiden etuuksien hoitamiseen on 762 milj. € ja lomitukseen 143 milj. €. Käytännössä koko lomituksen budjetti tulee siis valtiolta. Asiakkaat maksavat vakuutusmaksuina 187 milj. €, muut eläkelaitokset korvausta muualta kertyneistä eläkkeistä 95 milj. €. Sijoitustuotot ovat keskimäärin 20 milj. €. (Mela 2020.)

Kuviossa 6 näkyy lomituspäivien lukumäärän kehitys 1990-luvulla sekä lomituksen nettokustannukset lomituspäivää kohden samalta ajalta. Lomituspäivien lukumäärät ovat laskeneet melko tasaisen tahtiin, noudattaen maatalouden yleistä laskevaa rakennekehityssuuntaa. Lomituspäivän

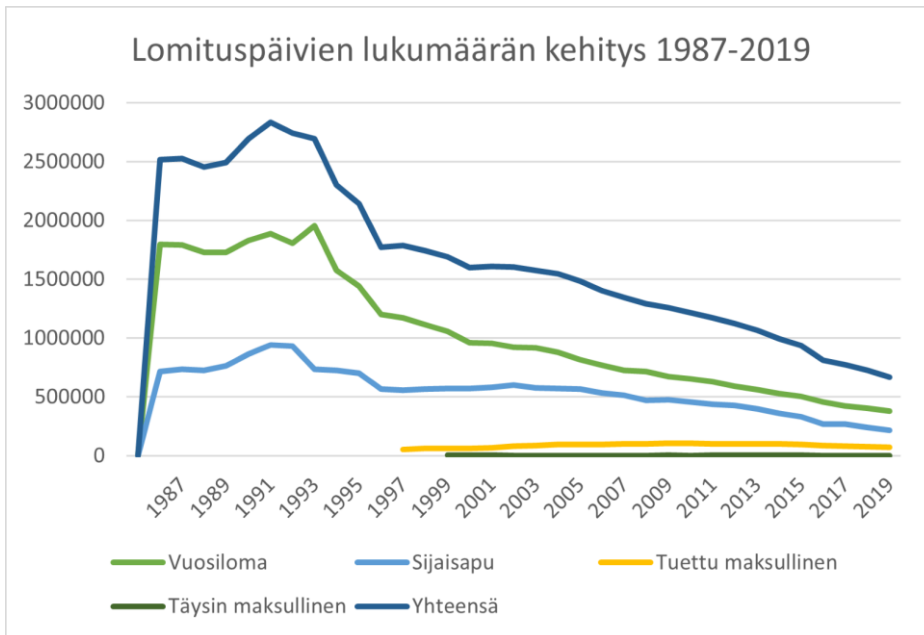
hinta ei kuitenkaan ole suhteessa laskenut samalla tavalla, vaan kustannukset ovat jopa nousseet. Tämä selittyyne palkkojen nousulla ja kasvavilla matkakorvauskuluilla.

KUVIO 6. Lomituksen kustannusten ja käytön muutokset 90-luvulla (Mela tilastot 2020a).

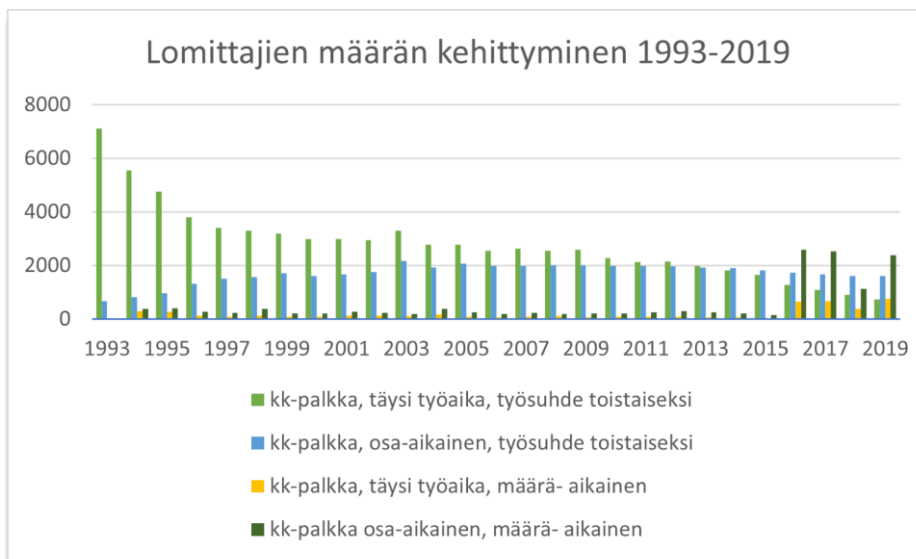
2.5 Lomitustarpeen muutokset

Maataloussektori on kokenut EU:n aikana rajun rakennemuutoksen, josta kertoo esimerkiksi tilamäärän supistuminen 58 %:lla tänä aikana. Pohjois-Karjalan osalta lukema on vieläkin korkeampi, 66 %. Mela on tilastoinut maatalouslomittajien työllisyyttä ja lomituspäivien lukumäärän kehitystä vuodesta 1986. Kuviossa 7 näkyy selkeästi lomituspäivien määrän laskeva trendi. (Mela tilastot 2020b.) Lomituspäivien ja maatilojen lukumäärän kehitys on samansuuntainen eli laskeva.

KUVIO 7. Lomituspäivien lukumäärien kehitys (Mela tilastot 2020a).

Vuonna 1991 tehdyn lomituspalvelulain uudistamisen jälkeen lomittajat ovat olleet työsuhteessa kuntaan. Kunnallisten lomittajien työllistymisen kehittyminen on kuvattu kuviossa 8. Kuvioista näkyy tilamäärän lasku, mutta myös merkittävänä käännekohtana 2015 tehty lomituspalvelulain uudistaminen. Tuolloin toistaiseksi voimassa olevat työsuhteet jäivät määrältään pienemmiksi kuin määräaikaiset työsuhteet. Huomioitavaa on myös se, että valtaosa työsuhteista on osa-aikaisia. (Mela tilastot 2020a.)

KUVIO 8. Maatalouslomittajien määrän kehittyminen 1993–2019 (Mela 2020a).

Tarkasteltaessa Melan tilastoja vuodelta 2019, lomituspäivän kesto on valtakunnallisesti 6,5 h. Keski-Karjalan lomituspalvelujen alueella lomituspäivän pituus on 6 h ja Liperin lomituspalvelujen alueella 6,4 h. Erityistä on huomata, kun verrataan lomituspäivän pituutta vuosilomassa ja sijaisavussa, että sijaisavun kesto on 6,9 h eli 0,4 h pidempi kuin vuosilomapäivän pituus. Näiden päivien, sijaisavun ja vuosiloman, kuitenkin pitäisi periaatteessa olla yhtä pitkät. (Mela tilastot 2020c.)

2.6 Maanviljelijöiden sijaistaminen muualla EU:ssa

Ruotsissa ei ole ollut valtion tukemaa lomituspäivää sitten vuoden 1999. Nykyisellään maatalousyrittäjät voivat ostaa lomituspäivää yrityksiltä tai yhdistyksiltä. Virossa on käytössä valtion tukema lomituspäivä. Tuki perustuu lomituspäiväostajan tekemään maksuhakemukseen. Viron lakiin on kirjattu palveluntuottajan ammattitaitovaatimukset ja tuki voi olla enintään 104 €/pv. Tuen saamisen perusteina ovat sairaus, alle seitsemänvuotiaan lapsen sairaus, vuosiloma, raskaus tai äitiysloma ja kuolemantapaus. Tukea voi saada enintään 90 pv vuodessa, poikkeuksena ovat raskaus ja äitiysloma, jolloin enimmäismäärä on 140 pv vuodessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015,10.)

Norjassa maatalousyrittäjillä on oikeus 35 lomapäivään vuodessa ja sairauslomaviikkoja voi olla korkeintaan viisi. Lomituspäivää ei sellaisenaan ole, vaan Norjassa on niin kutsuttu HSE-järjestelmä (Health, Safety and Environment), joka on osa laajempaa ratkaisua, KSL:ää (KSL Matmerk – The Norwegian Agricultural Quality System and Food Branding Foundation). KSL on eräänlainen johtamistyökalu viljelijöille, jolla voidaan suorittaa valvontaa, neuvontaa ja tilastointia. Samasta paikasta viljelijä voi saada siis kaikki palvelut. (Hillestad & Thuen 2019, 1–2, 22.)

Saksassa maa-, metsä- ja puutarhatalousyrittäjille on oma eläkekassansa, Sozialversicherung für Landwirtschaft, Forsten und Gartenbau (SVLFG). Kasaan kuulumisen on edellytys, että voi saada lomituspäivää. Sosiaalista etuutta kutsutaan operatiiviseksi- ja kotiavuksi. Jotta etuuden saa, pitää todentaa, ettei tilalla ole työntekijöitä tai sukulaisia, jotka voivat työtehtävät suorittaa. Etuuden voi saada työkyvyttömyyteen (sairasloma), kuntoutukseen (vakuutuksen piiristä) tai raskauteen ja äitiyslomaan sekä kuolemantapaukseen. (SVLFG 2020.)

Ranskassa toimii lomitusjärjestelmänä korvauspalvelu *service de remplacement*. Jotta tällaisen korvaajan voi saada, maatalousyrittäjän on liityttävä oman alueensa korvaajayhdistykseen. Korvaajan saamisen perusteita ovat loma (14 pv –50 % hinnasta), sairaus, koulutus ja ammatilliset velvoitteet, äitiys (16 vko) ja isyys (11 pv). (Service de remplacement France 2020.)

2.7 Tulevaisuuden lomituspalvelut

Maatalouden kiivastahtinen rakennemuutos ajaa myös Melan kiihdyttämään lomituspalvelujen uudistamista. Lomitusyksiköiden uudelleenorganisointi on aloitettu vuoden 2021 alusta tapahtuvien yksiköiden yhdistämisin. Tämä koskee valtakunnallisesti kahta paikallisyksikköä, Mikkeliä ja Sastamala. Savitaipaleen paikallisyksikkö yhdistyy Mikkelin yksikköön ja Lempäälän paikallisyksikkö Sastamalaan. (Wallin 2020.) Vuoden 2022 alussa tapahtuvat yhdistymiset koskevat 11:ta paikallisyksikköä. Uudet paikallisyksiköt muodostuvat siten, että Vehmaan yksikköön liittyvät Pöytyä ja Salo, Kurikan yksikköön Alajärvi, Alavus, Kauhajoki ja Kauhava, Sysmän yksikköön Hämeenlinna, Kouvola ja Loviisa sekä Mikkelin yksikköön liittyvät Parikkala ja Rantasalmi. Näitten yllä mainittujen yhdistämisten jälkeen paikallisyksiköiden kokonaismäärä on laskenut 38 yksiköstä 25 yksikköön. (Wallin 2020.)

Vuodelle 2023 on myös suunnitteilla yhdistymisiä ja niiden vastuukunnat on päätetty. Pohjoiseen Suomeen ollaan muodostamassa paikallisyksikköä, jonka vastuukuntana toimii Muhos. Tähän yksikköön sulautuvat Posion, Siikalatvan, Ristijärven, Sotkamon, Sallan, Sodankylän ja Ylitorion paikallisyksiköt. Toinen yksikkö muodostuu Pohjois-Pohjanmaalle ja Keski-Pohjanmaalle. Vastuukunnaksi on valittu Toholampi. Tähän yksikköön liittyvät Kaustisen, Haapaveden, Kalajoen, Nivalan ja Reisjärven paikallisyksiköt. Vielä on epäselvää, mitkä kunnat tulevat olemaan uusien yksiköiden vastuukuntina. (Wallin 2021a.)

Itäinen Suomi on myös muutoksessa paikallisyksiköjen suhteen. Pohjois-Karjalaan muodostuu yksi yksikkö nykyisen kolmen tilalle. Alueen vastuukuntana toimii Tohmajärvi. Pohjois-Savossa toimii jatkossa vain yksi paikallisyksikkö, Iisalmi, johon Kuopion yksikkö sulautuu. (Wallin 2021b.)

Paikallisyksiköitä yhdistettäessä on huomioitu todelliset alueelliset keskittymät, asiakastyytyväisyys, taloudellinen tehokkuus, toiminnan johtaminen sekä kehittäminen. Edellä mainitut indikaatto-

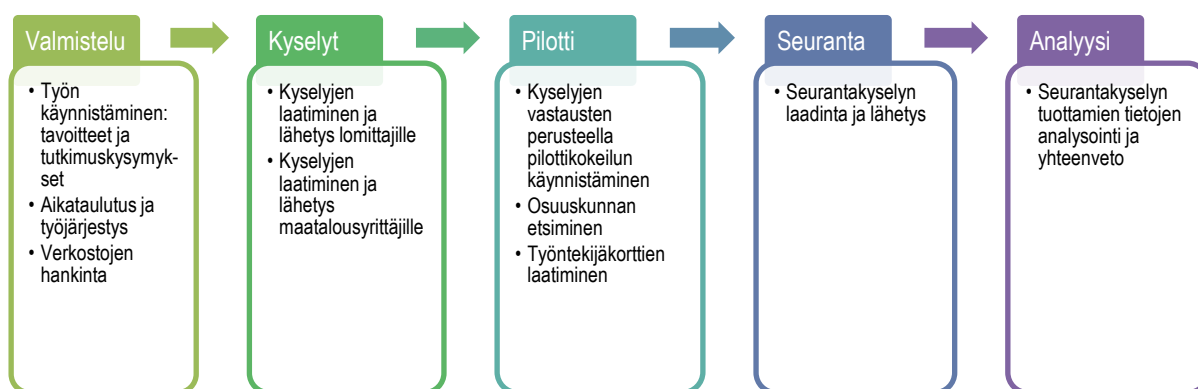
rit ovat sosiaali- ja terveysministeriön määrittelemiä linjauksia yhdistämisiin. (Wallin 2020.) Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä pohtii vaihtoehtoisia hallintomalleja ja sen työskentely päättyi maaliskuussa 2021. Optimistisimman suunnitelman mukaan uusi tuleva hallintomalli saadaan käyttöön 2025.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tavoitteena oli arvioida ja etsiä täysiaikaisen työllistämisen mahdollisuus alalle, jossa valtaosa työntekijöistä työskentelee vajaalla työajalla tai osa-aikaisesti. Opinnäytetyö toteutettiin määrällisenä tutkimuksena (Vilkkä 2007, 13.) ja aineistonkeruu tehtiin neljänä strukturoituna kyselynä (Vilkkä 2007, 14–15, ks. liitteet 1–4). Lisäksi toteutettiin osuuskuntapilotti Keski-Karjalassa ja Joensuun seudulla perinteisen kunnallisen lomituspalvelujen järjestämisen rinnalla.

Osuuskuntapilotilla pyrittiin työllistämään lomittajia osuuskunnan kautta maaseudun töihin, joita lomitusoikeus ei kata. Osuuskuntapohjaisella työllistämismallilla pystyttäisiin vastaamaan myös muiden kuin lomituspalveluihin oikeutettujen maatalousyrittäjien työvoimatarpeisiin. Koska pilotoinnin lähtökohtana oli lomittajien kiinnostus työllistyä nykyistä suuremmalla työajalla ja toisaalta alueen maatalousyrittäjien tarve lisätyövoimalle, kartoittava kysely molemmille kohderyhmille oli perusteltu lähtökohta toiminnan kehittämiseksi.

Määrälliseen tutkimusotteeseen päädyttiin siitä syystä, ettei saatavissa ollut riittävästi aineistoa osuuskuntapilottia ajatellen. Lisäksi tutkimuksen perusjoukko, eli tässä tapauksessa maatalousyrittäjät ja lomittajat Pohjois-Karjalassa, oli lukumääränä niin suuri, että se puolsi edellä mainitun tutkimusotteen valintaa. Kuviossa 9 esitetään opinnäytetyöprosessin eteneminen vaiheittain.

Kuvio 9. Prosessikaavio opinnäytetyön etenemisestä

3.1 Määrälliset kyselyt

Ensimmäisessä kyselyssä kartoitettiin Keski-Karjalan ja Liperin lomituspalveluyksiköiden lomittajien (N=128) kiinnostusta työskennellä nykyistä suuremmalla työajalla. Kyselyssä selvitettiin vastaajien kiinnostusta toimia nykyisen työsopimuksen lisäksi muissa maatalouden töissä saadakseen lisää päiväkohtaista työaika. Samalla kartoitettiin, millaisia töitä he olisivat valmiita tekemään ja millaisia mahdollisia rajoittavia tekijöitä työn vastaanottamiselle olisi olemassa.

Oma kysely kohdistettiin Keski-Karjalan ja Joensuun seudun maaseutupalveluiden maatalousyrittäjille (N=935). Tavoitteena oli arvioida yrittäjien tarpeet ja valmiudet maksaa palvelusta. Mitä ovat heidän työntekijätarpeensa, mahdolliset työtehtävät ja kustannustoive? Kolmas kysely toteutettiin seurantakyselynä 15 lomittajalle, jotka osallistuivat vapaaehtoisina osuuskuntakokeiluun tavoitteenaan lisätyöllistyminen.

3.2 Osuuskuntapilotointi

Osuuskuntapilotointi toteutettiin kyselyn jälkeen. Kyselyjen tulosten perusteella tehtiin suunnitelma työosuuskuntapilotin perustamisesta. Osuuskunta valikoitui pilotoitavaksi toimintamalliksi useasta eri syystä. Ensinnäkin yrityksen perustajia olisi useampia (Huhtala ym. 2020). Lisäksi osuuskunta toimisi sosiaalisena verkostona, jossa yhdessä oltaisiin enemmän (Pellervo Osuustoimintakeskus 2020). Tavoitteena oli käynnistää pilotti, jossa tuotettaisiin jäsenille etuja, jotka syntyvät osuuskunnan jäsenilleen tarjoamien palveluiden käyttämisestä (Huhtala ym. 2020). Osuuskunnan onnistumisen edellytyksenä olisi yhteistyö. Perustamisvaiheessa ei tarvita isoja pääomia eivätkä jäsenet ole henkilökohtaisessa vastuussa osuuskunnan velvoitteista, mikä on yksi vetovoimatekijöistä (Huhtala ym. 2020).

Lomittajien osuuskunta edellyttäisi erityisosaamista taloudesta, työnjohdosta ja markkinoinnista. Olisi osattava hoitaa vakuutukset ja palkanmaksu. Lisäksi tarvittaisiin henkilö tai järjestelmä, jonka avulla tehtäisiin työajanseurantaa ja töiden varauksia. Osuuskuntatoiminta vaatisi lomittajilta yrittäjämäistä otetta. Lopulta pilotoinnin osalta päädyttiin Keski-Karjalan ja Liperin lomatoimenpäällikön kanssa ratkaisuun, jossa etsittiin olemassa oleva työosuuskunta, jonka listoille kyselyn perusteella aiheesta innostuneet lomittajat ilmoittautuivat. Alueelta löytyi tarpeisiin sopiva osuuskunta, joka oli

valmis ottamaan uusia työntekijöitä mukaan. Lisäksi olemassa oleva osuuskunta pystyi tarjoamaan tarvittavat hallinnolliset palvelut. Heillä oli myös valmiit nettisivut, joiden kautta pystyttiin hoitamaan markkinointi.

Osuuskuntakokeilu käynnistettiin kesäkuussa 2020 ja se kesti marraskuulle 2020. Tärkeää oli löytää ratkaisu, joka mahdollistaisi nykyisen työsuhteen jatkumisen sekä mahdollisten osuuskunnan kautta tulevien lisätöiden vastaanottamisen. Alueen lomittajista (N=15), jotka osoittivat kiinnostusta kokeilla täysiaikaisen työllistymisen mahdollisuutta, koottiin pilottiryhmä. Ryhmän työntekijöistä koostettiin työntekijäkortit, joista kävi ilmi heidän osaamisensa ja työskentelyalueensa.

Markkinointi tapahtui osuuskunnan verkkosivujen kautta, jonne luotiin jokaisesta lomittajasta ns. työntekijäkortti, joissa kerrottiin tekijän osaaminen ja millä alueella lomittaja oli valmis työskentelemään. Kyselyn yhteydessä kiinnostuksensa ilmaisseet yrittäjät saivat henkilökohtaista sähköpostia, jossa kerrottiin tarkemmin osuuskunnan kautta työllistämisestä ja hinnoittelusta. Lisäksi hyödynnettiin maaseutupalveluiden postituslistoja. Lomittajien tuli myös markkinoida itse itseään.

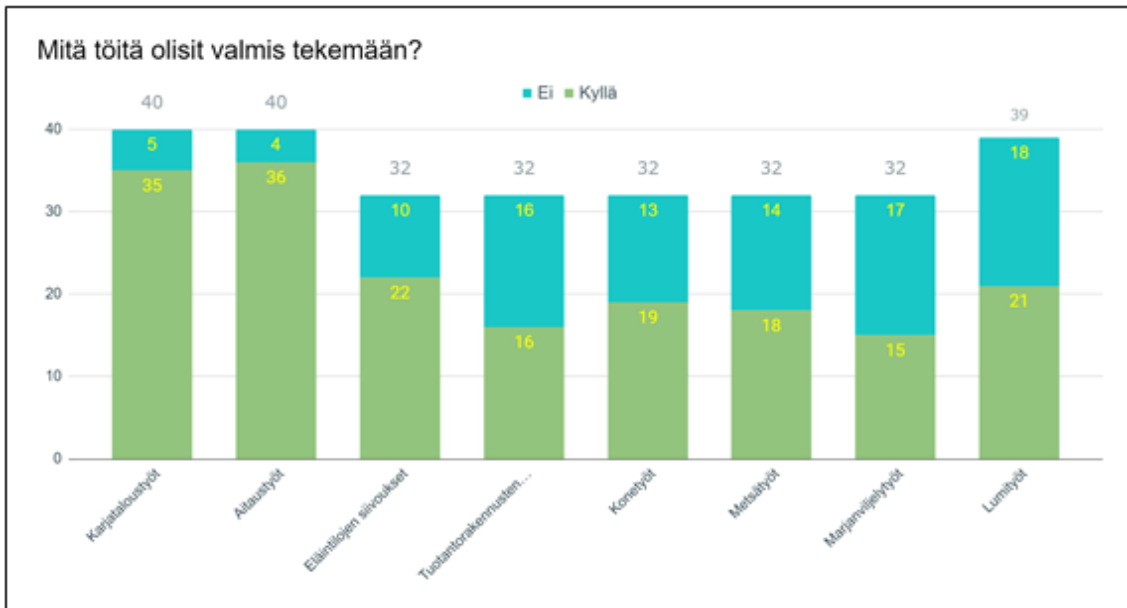
4 TULOKSET

Tässä luvussa esitellään neljän toteutetun kyselyn tulokset. Lisäksi luvussa käsitellään pilottikokeilun päätulokset. Tulokset esitellään kronologisessa toteutusjärjestyksessä.

4.1 Kysely lomittajille

Keski-Karjalan ja Liperin lomatoimistojen alaisuudessa työskenteleville lomittajille toteutettiin määrällinen kysely huhtikuussa 2020 (liite 1). Kysely lähetettiin sähköisenä 99 henkilölle ja 29 henkilölle kysely toteutettiin puhelinhaastatteluna puuttuvien sähköpostitietojen vuoksi. Kyselyyn vastasi yhteensä 52 henkilöä. Vastausprosentti oli 40,6 %.

Vastaajista 55 % oli naisia ja 45 % miehiä. Vastaajista 60 % oli yli 50-vuotiaita ja alle 30-vuotiaita vastaajia oli vain 15 %. Vastaajista 67,5 % oli kiinnostunut työskentelemään täydellä työajalla. Eri-laisista työtehtävistä vastaajia kiinnostivat eniten nykyiseen osaamiseen liittyvät työtehtävät, kuten karjataloustyöt ja aitaustyöt (kuviot 9). Puhelinhaastatteluissa kävi ilmi, että mieslomittajilla olisi innokkuutta ja ammattitaitoa konetöiden tekemiseen. Lomittajilla oli mahdollisuus myös itse ehdottaa työtehtäviä, joita he olisivat valmiita suorittamaan. Näissä vastauksissa esiin tulivat erilaiset piha-työt, polttopuiden teko ja kantaminen, traktorityöt, pienimuotoiset rakennustyöt ja kodinhoito.

KUVIO 9. Kyselyyn vastanneiden lomittajien halukkuus erilaisiin lisätöihin.

Kyselyssä selvitettiin myös lomittajien nykyistä työaika ja palkkaluokkaa. Lomittajat eivät olleet tietoisia, millä työajalla työsopimus oli tehty ja mihin palkkaluokkaan he kuuluivat. Perustelut halukkuudelle työskennellä nykyistä korkeammalla työajalla olivat moninaiset. Niitä olivat parempi palkka, työajan säilyminen täytenä, vaihtelevuus työtehtävissä, joka toisi mielekkyyttä työhön, sekä työlistan vajeet, jotka voisi täyttää muilla töillä. Lisäksi nykyistä korkeampi työaika toisi joustavuutta ajankäyttöön. Se antaisi mahdollisuuden tehdä välillä pidempiä päiviä ja vähentää ajamista.

4.2 Kysely yrittäjille

Joensuun seudun ja Keski-Karjalan maaseutupalveluiden yrittäjille lähetettiin sähköinen kysely huhtikuussa 2020 (liite 2). Kysely kohdistettiin 935 tilalliselle, joiden yhteystiedot löytyivät maaseutupalveluiden postituslistalta. Lukumäärä on noin puolet Pohjois-Karjalan maataloista. Kyselyyn sai vastata anonyymisti ja se välitettiin tiloille maaseutupalveluiden kautta. Yhteystiedot sai jättää, mikäli oli kiinnostunut osallistumaan pilotointiin. Kysely oli laadittu siten, että vastaajalle syntyi mielikuva minkä tyyppisestä pilotoinnista oli kyse. Kyselyä jaettiin myös paikallisten MTK-yhdistysten somekanavien kautta ja muissa alan somekanavissa. Vastauksia tuli yhteensä 94 kpl. Vastausprosentti oli 10 %.

Vastauksista 70 % tuli karjataloilta ja 13 % marjanviljelytiloilta. Muut tuotantosuunnat olivat edustettuina yksittäisinä vastauksina. Lomitusoikeuden piiriin kuului 70 % vastanneista. Kyselyn vastaajat jakoutuivat lomitusoikeuden perusteella kahteen ryhmään: lomaoikeutettuihin ja heihin, joilla ei ollut lomaoikeutta.

4.2.1 Lomaoikeutetut

Lomitukseen oikeutetut yrittäjät olivat pääsääntöisesti (91 %) kiinnostuneita käyttämään lomittajaa kiireapuna töissä, jotka kuuluvat normaaliin lomitusoikeuteen. Normaaliin lomitusoikeuteen kuuluvat vain *välttämättömät karjataloustyöt*. Yrittäjien vastauksista oli havaittavissa tilan tuotantosuunta, kun kysyttiin, minkälaisiin töihin tilalla olisi tarvetta työvoimalle. Eniten kaivattiin apua normaaleihin karjataloustöihin, mutta myös eläintilojen siivouksiin, kuten navetan pesuun ja maatalouden konetöihin. Muita työtehtäviä, joihin kaivattiin lisätyövoimaa, olivat aitausten teko, tuotantotilojen siivoukset (esimerkiksi kuivurit), metsätyöt, koneitten huollot ja korjaukset sekä rakennusten huolto (maalaukset, korjaukset).

Kyselyssä kysyttiin myös yrittäjien valmiutta opastaa lomittajia yllä mainittuihin työtehtäviin. Kolmasosa vastaajista oli valmis perehdyttämään työntekijää työtehtäviin ja puolet oli valmiita perehdyttämään riippuen työtehtävästä. 13 %:lla ei ollut innokkuutta opastaa lomittajaa edellä mainittuihin työtehtäviin. Lisäksi selvitettiin yrittäjien valmiutta maksaa tällaisesta palvelusta. Hinnoittelu olisi tuntiperusteista ja siihen lisättäisiin arvonlisävero. Vastauksissa oli runsasta hajontaa. 66 % vastanneista oli valmiita maksamaan 25 €/h tällaisesta työvoimasta. Muita vastauksia olivat 8 €/h ja useamman vastaajan käyttämät 15 € tai 20 €/h. Vastauksista kävi ilmi, että työvoimalle olisi tarvetta, mutta hinnoittelu olisi vaikeaa. Tästä vastaajaryhmästä 30 vastaajaa ilmaisi kiinnostuksensa osuuskuntapilotointiin.

4.2.2 Lomaoikeudettomat

Lomaoikeudettomat yrittäjät, joita oli 29 % vastaajista, olivat vastauksissaan vähemmän kiinnostuneita käyttämään lomittajaa kiireapuna. Puolet vastaajista olisi kiinnostunut käyttämään lomittajaa työvoimana. Työtehtävät, joihin eniten kaivattiin apua, olivat marjanviljelytilan työt, maatalouden konetyöt ja metsätyöt. Vapaissa vastauksissa nousi esille tekijän tarve rakennustöihin. Lisäksi vas-

tauksissa mainittiin kasvihuonetyöt ja syksyn peltotyösesonkiin tarvittava apu. Tässä vastaajaryhmässä oltiin huomattavasti valmiimpia perehdyttämään työntekijä työtehtäviin kuin loma-oikeutettujen vastaajaryhmässä. Tämä johtunee siitä, että työtehtävät, joihin tekijää tarvittaisiin, edellyttäisivät lomittajilta ei-tyypillistä osaamista.

Hinnoittelukysymys oli haasteellinen tässäkin vastaajaryhmässä. Vastauksissa ehdotettiin hinnoitteluksi 10 eurosta 28 euroon. 35 % vastanneista oli valmiita maksamaan palvelusta 25 € ja toiseksi yleisin vastaus oli 15 €/h. Tästä vastaajaryhmästä vajaat 40 % oli kiinnostunut osallistumaan osuuskuntapilottiin.

4.3 Osuuskunta työllistämisvaihtoehtona

Pilotointikokeilun tulokset jäivät ohuiksi, vaikka palvelulle oli olemassa selkeät markkinat. Maaliskuussa 2020 alkanut covid-19-pandemia asetti haasteita, mutta myös mahdollisuuksia työosuuskuntatoiminnan käynnistämiseen. Haasteena oli, ettei lomittajille pystytty järjestämään suunniteltua koulutusta osuustoiminnasta ja sitä kautta markkinoimaan toimintatapaa aktiivisesti. Maatalousyrittäjien näkökulmasta kevättä 2020 tarkasteltaessa nousi tarve osaavalle ja nopeasti saatavalle työvoimalle, koska ulkomailta saapuvan työvoiman maahan pääsy oli epävarmaa. Aikataulullisesti toiminnan käynnistämisessä oli kiire. Kyselyt toteutettiin maaliskuussa vuonna 2020 ja maatalouden sesonki alkoi jo toukokuussa.

Pilotointikokeilun erityisiksi kehittämiskohteiksi nousivat palvelun markkinointi ja työn tilaaminen. Tiedon saavutettavuudessa jäi kehitettävää, mikä vaikutti palvelun laajempaan käyttöön. Myös markkinoinnissa epäonnistuttiin. Kun palvelua alettiin mainostamaan, palvelun käytöstä ei löytynyt sähköistä materiaalia, joka olisi saavutettavissa ajasta ja paikasta riippumatta.

4.4 Seurantakysely

Osuuskuntakokeiluun lähteneille lomittajille (N=17) ja kaikille alueen maatalousyrittäjille (N=935) lähetettiin marraskuussa 2020 seurantakyselyt (liitteet 3–4), joissa kartoitettiin tarjottavan palvelun käyttöä ja sen toimivuutta. Vastausprosentti jäi alhaiseksi. Lomittajista vastasi vain yhdeksän (52 %) ja yrittäjistä 58 henkilöä (6,2 %). Vastausaikaa jatkettiin vähäisen vastausprosentin vuoksi. Tämä tuotti yksittäisiä vastauksia.

Seurantakyselyn vastausten perusteella kukaan ei työllistynyt osuuskuntakokeilun kautta. Toisaalta kiinnostusta mahdollisuuteen osoitettiin. Syiksi työllistymättömyyteen lomittajat arvelivat, ettei palvelulle ole ollut kysyntää eikä työtehtävien vastaanotto ole sopinut omiin aikatauluihin. Lisäksi koronan takia ei haluttu ylimääräisiä kontakteja. Yrittäjien vastauksista löytyi yksi osuuskunnan kautta työllistänyt henkilö. Yrittäjien vastauksissa työllistämättömyyden syiksi vastattiin epätietoisuus palvelun olemassaolosta, omat kiireet ja osuuskuntalomittajan puuttuminen alueelta. Lisäksi yhdessä vastauksessa mainittiin korona työllistämistä estäväksi syyksi.

Valtaosa kaikista seurantakyselyyn vastanneista yrittäjistä oli edelleen kiinnostunut osuuskunnan kautta tapahtuvasta työllistamisestä. Vapaassa palautteessa nousi esille kritiikki työntekijöiden liian vähäisestä lukumäärästä ja heidän ammattitaitonsa tasosta. Palvelusta joutuu maksamaan korvauksen, joten ostaja olettaa saavansa rahoilleen vastinetta. Eräs vastaaja kyseenalaisti myös lomittajien ajankäytön ja motivaation ylimääräisiin töihin. Lomituspalvelut eli kunta tai kaupunki koettiin yhdeksi mahdolliseksi tiedotuskanavaksi kyseisestä palvelusta. Palvelu kuitenkin koettiin hyväksi ja tarpeelliseksi.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää lomittajien mahdollisuutta työllistyä täysiaikaisesti maaseudun töihin ja sitä kautta lisätä Pohjois-Karjalan elinvoimaisuutta. Tämä johti pilottikokeilun perustamiseen ja sitä kautta saatavan tiedon hyödyntämiseen vaihtoehtoisia lomituksen järjestämistapoja pohdittaessa. Perusajatukseltaan osuuskuntamalli olisi toimiva työllistämistapa. Se ei aiheuta ongelmia nykyiseen työsuhteeseen eli kaikki nykyisen työnantajan suomat etuudet säilyisivät, vaikka työntekijä työskentelisi myös osuuskunnan kautta. Se, miten järjestelmä saataisiin toimimaan, vaatii vielä työstöä. Kunnallisesta lomituksesta täysin irrallaan oleva osuuskunta ei tule toimimaan ilman aktiivista yhteyshenkilöä ja vetäjää. Vaihtoehto voisikin olla pohtia kunnan sisäisen osuuskunnan perustamista, jos sille ei ole juridisia esteitä.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että osuuskuntapilottikokeilu epäonnistui. Koronapandemia tuotti omat haasteensa. Lisäksi osuuskuntapilotti piti käynnistää hyvin lyhyessä ajassa. Tämä ajanjakso sisälsi kyselyt yrittäjille, lomittajille, osuuskunnan perustamisen tai etsimisen, toimintatapojen muokkaamisen ja markkinoinnin. Aikataulu oli tiivis. Alun perin oli tarkoitus antaa lomittajille koulutusta osuustoiminnasta, mutta koronan takia koulutus peruuntui. Onnistuneella koulutuksella olisi voitu saada sitoutettua lomittajat paremmin toimintaan ja antaa syvällisempää ymmärrystä aiheesta kuin nyt annetulla kirjallisella tiedonjaolla. Jos osuuskuntamallia halutaan viedä eteenpäin, pitäisi toimintaan lähteville lomittajille olla osuuskuntatoimintaan liittyvä koulutus.

Toinen ongelma kokeilun toteuttamisessa oli markkinointi, joka ei tavoittanut riittävästi kohdehenkilöitä eikä myöskään ollut oikea-aikaista. Pilotin käynnistysvaiheessa yhteistyökumppaniksi valikoitunut osuuskunta ei toiminut oletetulla tavalla eikä lomittajien työntekijäkortteja saatu osuuskunnan verkkosivuille. Sähköpostitse lähetetty mainos oli tavoittanut työntarjoajia, mutta kun he koittivat etsiä työntekijöistä tietoa, sitä ei ollut saatavilla. Ajallisesti kului yli kuukausi sähköpostimainonnasta ennen kuin osuuskunnan www-sivuille saatiin työntekijäkortit näkyviin. Tämä aiheutti turhautumista työntarjoajissa, koska heidän kannaltaan olisi ollut helppoa ja nopeaa tarkastaa www-sivuilta, että onko omalla alueella tekijää vai ei ja millaisiin töihin työntekijä olisi valmis. Laadukkaalla markkinoinnilla ja hyvällä tiedonjaolla olisi ollut työllisyyttä edistävä vaikutus.

Työntilaajan ja työntekijän sekä työntekijöiden ja työtehtävien kohtaamattomuus nousi erityiseksi haasteeksi. Tästä päästään siihen, että kysely suoritettiin kevättalvella, jolloin lomittajillakin

on yleensä väljyyttä työlistoissa, mutta kun koitti kevät ja alkukesä, jolloin lisätöitä olisi ollut tarjolla, lomittajat eivät halunneet ottaa näitä töitä vastaan. Ammattitaitoa lomittajilta löytyisi. Osa lomittajista haki tällä työllistämiskokeilulla vaihtelua peruskarjanhoitotöihin, mutta tarjolla oli usein ainostaan peruskarjanhoitotöitä. Osuuskuntamallinen työllistämistapa auttaisi tiloja saamaan apua pieniin, mutta pakollisiin töihin, joille ei tunnu olevan aikaa. Esimerkkejä tällaisista töistä olisivat laidunaitojen rakentaminen ja piharakennuksen maalaus. Riittävän informatiivinen markkinointi olisi korostanut sitä, millaisiin töihin osuuskuntatyöllistäminen parhaiten sopii.

Tarkasteltaessa lomitukseen historiaa voidaan todeta, että lomitukseen ongelmana tai haasteena on aina ollut osaavan työvoiman saaminen ja rahoitus. Lomituspalvelut ovat olleet olemassa kohta viisikymmentä vuotta ja perusongelmat eivät ole muuttuneet. Voidaan jopa todeta, että on alettu kulkea tavallaan käännteistä kehitystä. Kun lomitukseen alkuvuosikymmeninä pyrittiin parantamaan lomitusta ja lisäämään lomitettavia päiviä, niin tällä hetkellä pyritään kustannussäästöjen kautta ja lomituspalvelulailalla rajaamaan lomitusoikeutta. Olisiko syytä pohtia ketä tämä kehitysuunta palvelee? Rajaamalla lomitusoikeuksia on saatu aikaan se, että lomittajien osa-aikaistuminen on lisääntynyt rajusti. Tämä taas johtaa siihen, että ala ei houkuttele. Houkuttelevuutta vähentää myös kaksiosainen työpäivä ja pitkät ajomatkat. Vai onko alan koulutuksessa jokin ongelma-kohta, jos eläintenhoitajaksi opiskelleet henkilöt hakeutuvat muihin töihin tai pieneläinpuolelle? Koulutuksen arviointi ja sen kehittäminen saattaisivat avata tilannetta.

Oma työkokemukseni lomitukseen tulee kolmelta suunnalta. Olen toiminut lomittajana, lomitushaajana ja viimeisimpänä maatalousyrittäjänä. Tämä ammatillinen kokemus antoi minulle laajalajaisen näkemyspohjan työn tekemiseen, mutta myös tietyt ennakoasenteet. Työtä tehdessä oli muistutettava objektiivisesta lähestymisestä aiheeseen. Erityisesti kyselyjä tehdessä kysymysten asettelu ei saanut olla ohjaava. Kyselyihin vastattiin anonyymisti, jolloin voitiin varmistaa vastaajien henkilötietosuojaa, lukuun ottamatta niitä vastaajia, jotka halusivat jättää yhteystietonsa kohdennettua markkinointia varten. Lomittajien osalta sain niiden henkilötiedot käyttöön, jotka halusivat mukaan kokeiluun. Alkuperäisen kyselyn lomittajille välittivät alueen lomatoimistot. Kyselyt yrittäjille välitti alueiden maaseutupalvelut, joten henkilökohtaisesti en käsitellyt henkilötietoja.

Analysoidessani kyselyjen onnistumista havaitsin muutamia seikkoja. Yrittäjille suunnatun kartoituskyselyn alhainen vastausprosentti saattaa selittyä ajankohdalla, jolloin kysely tehtiin. Aineistonkeruu toteutettiin huhti-toukokuun vaihteessa, jolloin maatalojen kausitöiden sesonki oli jo alkanut. Toisaalta koronan aiheuttama kausityövoiman saatavuuden epävarmuus olisi voinut nostaa

vastausinnokkuutta. Marjanviljelijöiden korkeaan vastausprosenttiin on voinut vaikuttaa epävarmuus kausityövoiman saatavuudesta. Epävarmuutta loi koronan aiheuttamat rajoitteet maahantu-losta. Kyselyihin olisi pitänyt sisällyttää enemmän pakollisia kysymyksiä. Nyt osa kysymyksistä ei ollut pakollisia ja vastaajien lukumäärässä ilmeni vaihtelua yksittäisten kysymysten kohdalla suhteessa kokonaisvastaajamäärään. Tämä aiheutti lopullisissa tuloksissa erityistä hajontaa.

Palvelun hinnoitteluun liittyvässä kysymyksessä olisi ollut syytä tarkentaa, mitä tuntihinta pitää sisällään. Alhaisin yrittäjien antama vastaus, jonka he kokivat sopivaksi, oli 8 €/tunti. Olivatko kaikki vastaajat tietoisia, mitä kaikkea tuntihinta kattaa? Se pitää sisällään lomittajan tuntipalkan, henkilöstön sivukulut ja osuustoiminnasta aiheutuvat hallinnolliset kulut. Täten hinnoittelussa on haastava päästä alle 22 €/tunti. Tilallisia saattoi hinnoittelun arvioinnissa hämätä *tuetun maksullisen lomituksen* tuntihinta, joka on nimensä mukaisesti tuettua ja on 14,67 € (Mela 2020 c). Yrittäjä ei siis joudu tuettua maksullista lomituspalvelua käyttämällä vastaamaan kaikista työllistymisen kuluista. Vastaavasti täysin maksullisen lomituksen tuntihinta on 37,35 €/tunti (Mela 2020c). Tähän verrattaessa osuuskunnan tarjoama lomittajan tuntihinnoittelu (23 €+alv) oli mielestäni kohtuullinen.

Kun ohitetaan hintakysymys, kyselyt osoittivat selkeästi, että maatalousyrittäjillä on tarvetta lisätyövoimalle, muullekin kuin vain lomitusoikeudelliselle työlle. Yleisesti ottaen harvalla maatilalla on mahdollisuuksia ja resursseja palkata työntekijää ympärivuotisesti, mutta osaavalle kausittaiselle työvoimalle olisi tarvetta. Lomitusoikeudellisten yrittäjien vastauksista näkyy, että koska lomittajat ovat niin sanotusti tuttuja työntekijöitä, heiltä odotetaan ainakin osaan työtehtävistä osaamista ilman opastusta.

Lomittajille osoitettu kartoituskysely tuotti osittain samaa informaatiota, joka oli löydettävissä valtakunnallisista keskiarvoista, kuten ikäjakauma. Vastaajista enemmän kuin puolet oli yli 50-vuotiaita. Ikärakenne osaltaan vaikuttanee lomittajan halukkuuteen työskennellä keskimääräistä (6,5 h/pv) suuremmalla työajalla. Työn fyysisyyden takia on todennäköistä, että työvuosien karttuessa halukkuus työn keventämiseen kasvaa. Toisaalta osuuskuntamuotoinen lisätyöllistäminen voisi tuoda mahdollisuuden työn keventämiseen toisenlaisten työtehtävien kautta. Jos osuuskunnan kautta työllistyisi säännöllisesti, lomittajan olisi helpompi rytmittää töitään.

Lomittajien kartoituskyselyä laatiessani en osannut huomioida heidän tietämättömyyttään omasta työajastaan ja palkkaluokastaan. Palkkakysymys esitettiin siksi, että pystyin selvittä-

mään lomittajien perustuntiansiot ja sitä kautta arvioimaan sopivaa tuntipalkkaa osuuskunnassa heille maksettavaksi. Työaikaa kysyttiin, jotta saatiin käsitys työaikavajeesta suhteessa täyteen työaikaan. Kysymysten vastaukset osoittivat, ettei lomittajilla ollut käsitystä omasta palkkaluokastaan tai työajastaan, vaikkakin lomatoimen päälliköltä saamani tiedon mukaan kaikkien lomatoimen työntekijöiden palkkaluokat ja tunnit oli tarkistettu ja käsitelty vuonna 2019 työntekijöiden kanssa. Palkkaluokat määräytyvät lomittajan osaamistason ja osaamistasonmukaisten töiden tekemisen kautta. Kysymysten aseteluun olisi pitänyt perehtyä tarkemmin, jolloin pienistä teknisistä syistä johtuvista epätarkkuuksista olisi päästy eroon. Kokonaisuutena kyselyt kuitenkin tuottivat osuuskuntapilotin kannalta tärkeää tietoa, jota on mahdollista hyödyntää jatkossa, jos osuuskuntamallia halutaan lähteä kehittämään eteenpäin.

Lomituksen keskeisimmät haasteet ovat työvoiman osaamisen ja työn tilaajien tarpeiden kohtaaminen. Tavoitteena on, että työntekijän työmatkan pituus ei kasva kohtuuttomaksi ja työpäivän pituus saataisiin täysiaikaista vastaavaksi. Näihin on lähdettävä hakemaan ratkaisuja rakenteellisilla muutoksilla. Tämä tarkoittaa lomituspäalvelulain muokkaamista ja maatalousalan koulutuksen kehittämistä. Aihetta olisi lähestyttävä myös kustannusnäkökulmasta. Oma havaintoni opinnäytetyötä tehdessäni oli, että lomituksen kustannukset ovat kasvaneet, varsinkin sosiaali- ja terveysministeriön maksamat korvaukset Melalle. Miten on mahdollista, että tuottajaväestön (=lomituspäalvelujen käyttäjien) määrä vähenee, mutta kustannukset kasvavat ja samalla Mela rekrytoi lisää henkilökuntaa hoitamaan alati pienenevän tuottajaväen asioita? Olisiko syytä tarkastella kriittisesti Melan tuottamien palvelujen laatua ja tehokkuutta? Näkemykseni mukaan lomituspäalvelut ovat tällä hetkellä ja näillä toimintatavoilla ajamassa itse itseään alas kiristämällä lomituksen ehtoja ja työntekijöiden työaikaa. Tämä johtaa väistämättä siihen, etteivät maatalousyrittäjät kykene irtaantumaan työnteosta, joka oli lomituksen alkuperäinen ajatus: *Samat vapaa-ajan edut karjataloustyötekeville kuin palkansaajillekin*. Rakenteita tulisi ravistella kovalla kädellä ja tarkastella jokaista lomitukseen liittyvää toimijaa kriittisesti. Lomitukseen liittyvissä muutoksissa (kuten lakivalmistelut) tulisi niitä koskevissa työryhmissä olla henkilöitä lomituksen jokaiselta tasolta, niin käyttäjiä, paikallishallinnosta kuin Melastakin. Kun eri tasojen henkilöitä on osallistettu prosessiin, heidän äänensä on huomioitu muutoksessa, mikä edesauttaa sen hyväksymistä.

LÄHTEET

Henttinen, Seija 2010. Maatalousyrittäjien lomituspalvelut, vastaako tarkoitustaan – vastaako tarpeita Hakupäivä 14.1.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66575/978-951-44-7978-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Hillestadt Margaret Eide & Thuen Astrid Een 2019. KSL – Securities for the farmer. Report 6–2019. Agrianalyse. Hakupäivä 17.4.2021. <https://www.agrianalyse.no/getfile.php/134890-1560515863/Dokumenter/Dokumenter%202019/Rapport%206%E2%80%932019%20Engelsk%20version%20%28web%29.pdf>.

Hokkanen, Marja 1988. Maatalousyrittäjän lomituspalvelut. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja N:o 140. The Agricultural Economics Research Institute, Finland. Research Reports, No 140. Hakupäivä 22.1.2021. <https://core.ac.uk/download/pdf/52209447.pdf>.

Huhtala Kari, Ketola Matti, Kontkanen Anne, Hiltunen Merja, Hänninen Jarmo & Pötry Jukka 2020. Osuuskunnan perustajan opas. Hakupäivä 18.11.2020. <https://perustajanopas.pellervo.fi/>.

Huotari Päivi & Wallin Päivi 2020. Lomitusjärjestelmän uudistamisen tavoitteena palvelujen turvaaminen ja asiakkaiden yhdenvertaisuus. Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela. Hakupäivä 12.4.2021. <https://www.mela.fi/uutiset/lomitusjarjestelman-uudistamisen-tavoitteena-palvelujen-turvaaminen-ja-asiakkaiden-yhdenvertaisuus/>.

Häyrinen, Toini 2021. Lastentarhanopettaja. Haastattelu 13.4.2021.

Kemppi, Jouni 2017. Elämän eväitä. Pellosta, karjasta, metsästä. MTK-Pohjois-Karjala 100 vuotta. Keuruu: Maahenki.

Kyyrä, Jaana 2020. Maatilojen määrä vähenee yhä - suuria tiloja aiempaa enemmän. Luonnonvarakeskus. Hakupäivä 9.2.2021. <https://www.luke.fi/uutinen/maatilojen-maara-vahenee-yha-suuria-tiloja-aiempaa-enemman/>.

Lomitusopas 2019. Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Hakupäivä 17.10.2021 https://www.mela.fi/uploads/2020/01/7a2c33a3-maatalousyrittajien_lomitusopas_2019_korjattu.pdf

Maaseutuohjelma 2020. Tavoitteet ja tulokset. Maaseuturahasto. Hakupäivä 9.2.2021. <https://www.maaseutu.fi/maaseutuverkosto/vaikutukset/tavoitteet-ja-tulokset>.

Maa- ja metsätalousministeriö 2004. Elinvoimainen maaseutu - yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2006. Alueiden kehittämislain (602/2002) ja VN:n alueiden kehittämisasetuksen (1224/2002) mukainen erityisohjelma. MMM:n julkaisuja 15/2004. Hakupäivä 9.2.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80617/2004_15%20Elinvoimainen%20maaseutu%20-%20yhteinen%20vastuumme.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Maa- ja metsätalousministeriö 2021. Maaseutupolitiikka. Hakupäivä 9.2.2021. <https://mmm.fi/maaseutupolitiikka>.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1959. MTK ry:n julkaisuja.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1960. MTK ry:n julkaisuja.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1961. MTK ry:n julkaisuja.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1973. MTK ry:n julkaisuja.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1975. MTK ry:n julkaisuja.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1976. MTK ry:n julkaisuja.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1977. MTK ry:n julkaisuja.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1979. MTK ry:n julkaisuja.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1980. MTK ry:n julkaisuja.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1981. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1982. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1985. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1986. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1987. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1988. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1990. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1991. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1992. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1993. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1994. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1995. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1996. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 1997. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 2002. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 2003. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 2008. MTK ry:n julkaisu.

Maataloustuottajain Keskusliiton vuosikertomus 2010. MTK ry:n julkaisuja.

Maatalousyrittäjien lomituspalvelulaki 1231/1996. Hakupäivä 19.10.2020 <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961231>.

Mela 2020. Mela lukuina. Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Hakupäivä 7.11.2020. <https://www.mela.fi/tietoa-melasta/mika-mela-on/melan-vuosi-2019/melan-vuosi-2019-talous-ja-tehokkuus/>

Mela tilastot 2020a. Lomitustilastot. Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Hakupäivä 31.3.2021 <https://tilastot.mela.fi/aikasarjat?id=23>

Mela tilastot 2020b. Lomitustilastot. Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Hakupäivä 31.3.2021. <https://tilastot.mela.fi/aikasarjat?id=19>

Mela tilastot 2020c. Kuntatilastot. Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Hakupäivä 19.10.2020. <https://tilastot.mela.fi/lomitustilastot?vt=o&v1=848&v2=m&v3=00>

Niemi Jyrki & Väre Minna 2018 Maatilojen määrä vähenee, mutta tuotanto säilyy ennallaan. Luonnonvarakeskus. Hakupäivä 7.1.2021 <https://www.luke.fi/uutinen/maatilojen-maara-vahenee-mutta-tuotanto-sailyy-ennallaan/>.

Pellervo Osuustoimintakeskus 2020. Osuuskunnan perustaminen. Hakupäivä 18.11.2020. <https://pellervo.fi/tietoa-osuustoiminnasta/osuuskunnan-perustaminen/>.

Sipilä Juha & Rehula Juha 2015. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi maatalousyrittäjien lomituspalvelulain ja turkistuottajien lomituspalveluista annetun lain muuttamisesta. Eduskunta. Hakupäivä 8.1.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_112+2015.aspx.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Maatalouden lomitujärjestelmien kehittämistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:40. Hakupäivä 2.11.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74715/URN_ISBN_978-952-00-3607-2.pdf?sequence=1.

SVLFG 2020. Betriebs- und haushaltshilfe. Sozialversicherung für Landwirtschaft, Forsten und Gartenbau (SVLFG) 2020. Hakupäivä 3.11.2020. <https://www.svlf.de/betriebshilfe-haushaltshilfe>.

Service de remplacement France 2020. Hakupäivä 3.11.2020. <https://servicederemplacement.fr/>.

Tuomarla, Heimo 2021. MMM. Haastattelu 25.1.2021.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2014. Mahdollisuuksien maaseutu. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen Maaseutupoliittinen yhteistyöryhmä 9/2014. Hakupäivä 25.3.2021. <https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Mahdollisuuksien+maaseutu+25022014.pdf>.

Varis Eija, Pitkänen Piia, Siitonen Maarit 2017. POKAT 2021. Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma 2018–2020. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Hakupäivä 25.3.2021. <https://www.pohjois-karjala.fi/documents/33565/34607/POKAT+2021+%23x2013+Pohjois-Karjalan+maakuntaohjelma+2018%23x20132021.pdf/4deb7916-0995-3e38-da76-4dae18bc84b6?version=1.1>.

Vilka, Hanna. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Hakupäivä 30.8.2021. <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>.

Wallin, Päivi 2020. Yhdistymisiä maatalouden eteläisten lomitussyksiköiden alueella. Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Hakupäivä 8.1.2021. <https://www.mela.fi/uutiset/yhdistymisia-maatalouden-etelaisten-lomitussyksikoiden-alueilla/>.

Wallin, Päivi 2021a. Lomituksen vastuukunnat päätetty. Hakupäivä 30.8.2021. <https://www.mela.fi/uutiset/lomituksen-vastuukunnat-paatetty-keski-pohjanmaalta-lappiin/>.

Wallin, Päivi 2021b. Maatalouden lomituspalvelujen verkoston vahvistaminen etenee. Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Hakupäivä 8.4.2021. <https://www.mela.fi/uutiset/maatalouden-lomituspalvelujen-verkoston-vahvistaminen-etenee/>.

LIITTEET

Maatalouslomittajien kysely liite 1

Maatalousyrittäjien kyselyt liite 2

Maatalouslomittajien seurantakysely liite 3

Maatalousyrittäjien seurantakysely liite 4

Lomittajien kysely

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää lomittajien kiinnostusta työskennellä tämän hetkistä työaika suuremmalla työajalla, kysynnän ja tarjonnan periaatetta noudattaen. Esimerkkinä olet 6 tunnin työntekijä, mutta haluaisit esimerkiksi kesäkuussa tehdä täyttä työaika, tila haluaa aidanteko apua kyseisenä ajankohtana, jolloin on mahdollista saada kyseiseltä kuukaudesta täydet työtunnit. Maatalouden vuoden kiertoon viitaten, talvet ovat hiljaisempia aikoja. Lisäksi selvitämme olisiko mahdollista perustaa osuuskunta, jonka kautta voitaisiin edelleen hoitaa perinteinen maatalouslomitus ja sen lisäksi tehdä muita maatilan töitä, jotka eivät edellytä lomitusoikeutta. Kyselyn teettäjinä ovat Maaseudun Sivistysliitto, Keski-Karjalan lomituspalvelut, Liperin lomituspalvelut, Joensuun seudun maaseutupalvelut ja Keski-Karjalan maaseutupalvelut. Vastaukset eivät sido sinua mihinkään ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti eikä vastauksia luovuteta kolmansille osapuolille.

Vastausaika päättyy 30.4.2020 Yhteystietonsa jättäneiden kesken arvotaan 50€:n arvoinen yllätyslahja.

***Pakollinen**

1. Sukupuoli

Merkitse vain yksi soikio.

Mies

Nainen

2. Ikä

Merkitse vain yksi soikio.

alle 20

20-29

30-39

40-49

50-59

60-65

yli 65

3. Tämän hetkinen työaika h/pv (Huom! käytä pistettä, jos ei tasaluku)

1

4. Palkkaluokka

Merkitse vain yksi soikio.

1

2

3

4

5

5. Olisitko kiinnostunut työskentelmään täydellä työajalla?

Merkitse vain yksi soikio.

Kyllä

Ei

6. Miksi täydellä työajalla työskentely kiinnostaisi?

/

7. Millaisia töitä olisit valmis tekemään saadaksesi täyden työajan? Kirjoita vastauksesi, jos jotain puuttuu. *

Merkitse vain yksi soikio riviä kohden.

	Kyllä	Ei
Lomitukseen kuuluvat karjataloustyöt	☐	☐
Aitaustyöt	☐	☐
Eläintilojen siivoukset (pesut, imuroinnit)	☐	☐
Tuotantorakennusten siivoukset (esim.kuivurit)	☐	☐
Maatalouden konetyöt	☐	☐
Metsätyöt (istutus,raivaussaha)	☐	☐
Marjanviljelytyöt (istutukset, keruu jne.)	☐	☐
Lumityöt	☐	☐

8. Onko sinulla ehdottaa työtä, joka voisi kuulua toimenkuvaasi?

9. Olisiko työ mielekkäämpää, kun työt vaihtelisivat päivän mittaan vai tekisitkö mieluummin samaa työtä koko päivän?

Merkitse vain yksi soikio.

- Vaihtelua
 Samaa

/

10. Olisitko halukas lähtemään mukaan määräaikaiseen pilottikokeiluun osuuskunnassa, joka mahdollistaisi täyden työajan toisinaan?

Merkitse vain yksi soikio.

Kyllä

Ei

11. Jos vastasit kyllä, yhteystietosi.

12. Vapaa sana

Kiitos vastauksista!

Google ei ole luonut tai hyväksynyt tätä sisältöä.

Google Forms

/

Maatalousyrittäjien kysely

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää tilojen tarvetta ja mahdollisuutta käyttää mahdollisesti pilotoitavan maataloustyöosuuskunnan palveluita. Osuuskunnan työntekijöitä olisivat maatalouslomittajat, jotka normaalin lomitustyön lisäksi voisivat tehdä myös muita tilan töitä, jotka eivät rajoitu lomitusoikeuteen. Kyselyn teettävät Maaseudun Sivistysliitto, Keski-Karjalan lomituspalvelut, Liperin lomituspalvelut, Joensuun seudun maaseutupalvelut ja Keski-Karjalan maaseutupalvelut. Kyselyn vastausten perusteella päätetään lähdetäänkö osuuskuntamallia pilotoimaan.

Vastaukset eivät vielä sido mihinkään. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta kolmansille osapuolille. Kyselyyn vastaaminen vie muutaman minuutin. Yhteystietonsa jättäneiden kesken arvotaan 50€ lahjakortti. Vastausaika päättyy 30.4.2020.

1. Sukupuoli

Merkitse vain yksi soikio.

Mies

Nainen

2. Tilan päätuotantosuunta

Merkitse vain yksi soikio.

Lihakarja

Lypsykarja

Sika

Siipikarja

Marjanviljely

Hunajantuotanto

Muu: _____

3. Oletko oikeutettu lomituspalveluihin (kunnan/itsejärjestetty) ja käytät niitä?

Merkitse vain yksi soikio.

Kyllä

En *Sirry kysymykseen 9*

/

Lomaoikeudelliset

4. Käyttäisitkö lomittajia kiireapuna, jos se olisi mahdollista?

Merkitse vain yksi soikio.

Kyllä

En

5. Millaisiin töihin tarvitsisit apua?

Merkitse vain yksi soikio riviä kohden.

	Kyllä	Ei	Ehkä
Normaalit karjataloustyöt	☐	☐	☐
Aitausten teko	☐	☐	☐
Eläintilojen siivoukset (pesut, imurointi jne.)	☐	☐	☐
Tuotantotilojen siivoukset (esim. kuivurit)	☐	☐	☐
Maatalouden konetyöt	☐	☐	☐
Metsätyöt (istutus, raivaussaha)	☐	☐	☐
Marjatiljan työt (esim. istutukset, korjuu)	☐	☐	☐
Lumityöt	☐	☐	☐

6. Onko jotain töitä joihin tarvitset apua, mutta vastausvaihtoehtoa ei ollut edellisessä kysymyksessä? Mitä töitä?

/

7. Oletko valmis perehdyttämään työntekijää vai pitääkö osaaminen löytyä valmiiksi?

Merkitse vain yksi soikio.

- Voin perehdyttää
 Pitää osata
 Riippuu tehtävästä

8. Olisiko työn sopiva tuntihinta(alv ei sisälly)?

Merkitse vain yksi soikio.

- 25€
 28€
 30€
 Muu: _____

Siirry kysymykseen 14

Muut yrittäjät

9. Käyttäisitkö lomittajia kiireapuna, jos se olisi mahdollista?

Merkitse vain yksi soikio.

- Kyllä
 En

10. Millaisiin töihin tarvitsisit apua?

Merkitse vain yksi soikio riviä kohden.

	Kyllä	Ei	Ehkä
Normaalit karjataloustyöt	☐	☐	☐
Aitausten teko	☐	☐	☐
Eläintilojen siivoukset (pesut, imurointi jne.)	☐	☐	☐
Tuotantotilojen siivoukset (esim. kuivurit)	☐	☐	☐
Maatalouden konetyöt	☐	☐	☐
Metsätyöt (istutus, raivaussaha)	☐	☐	☐
Marjatilain työt (esim. istutus, keruu)	☐	☐	☐
Lumityöt	☐	☐	☐

11. Onko jotain töitä joihin tarvitset apua, mutta vastausvaihtoehtoa ei ollut edellisessä kysymyksessä? Mitä töitä?

12. Oletko valmis perehdyttämään työntekijää vai pitääkö osaaminen löytyä valmiiksi?

Merkitse vain yksi soikio.

- Voin perehdyttää
 Pitää osata
 Riippuu tehtävästä

/

13. Olisiko työn sopiva tuntihinta (alv. ei sisälly)?

Merkitse vain yksi soikio.

25€

28€

30€

Muu: _____

Pilottikokeilu

14. Olisitko kiinnostunut osallistumaan osuuskuntapilottiin työn (työ voi olla kertaluonteinen tai pidempi aikainen) tilaajana/ostajana?

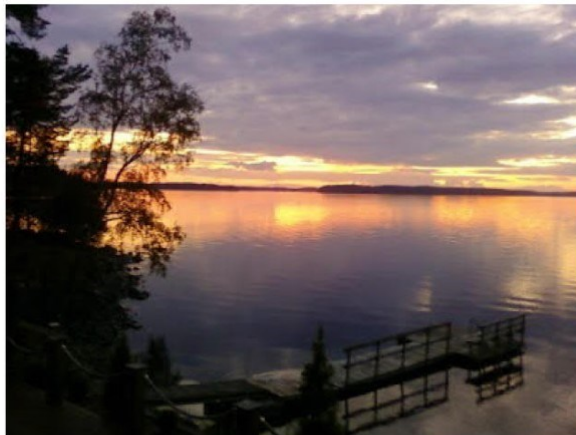
Merkitse vain yksi soikio.

Kyllä

Ei

15. Jos vastasit edelliseen kyllä,yhteystietosi.

Kiitos vastauksista!

/

Lomittajat osuuskunnassa

 Pakolliset kentät merkitään asteriskilla (*) ja ne tulee täyttää lomakkeen viimeistelemiseksi.

Tämä kysely lähetetään kaikille keväällä Msl:n kanssa yhteistyössä käynnistettyyn osuuskuntapilottiin mukaan ilmoittautuneille lomittajille. Tämän seurantakyselyn tarkoituksena on kartoittaa oliko palvelulle kysyntää, oliko toimintamalli oikea ja missä olisi kehitettävää. Vastaaminen kestää vain pari minuuttia ja antaa arvokasta tietoa palvelun kehittämiseksi. Vastaaminen tapahtuu anonyymisti. Vastausaikaa 30.11.2020 saakka. Kyselyn on luonut Hanna Kaihoniemi

1. Olen työllistynyt työosuuskunnan kautta pilotin aikana. *

- Kyllä
 En

Jos vastasit kysymykseen "En", siirry kysymykseen 3.

2. Millaisia töitä tein osuuskunnan kautta?

- Kotieläintyöt
 Aitaustyöt
 Eläintilojen siivoukset
 Tuotantorakennusten siivoukset (esim. kuivurit)
 Maatalouden konetyöt
 Metsätaloustyöt (esim. istutus, raivaus tms.)
 Marjanviljelytyöt
 Muu, mitä?

Jos työllistyt osuuskunnan kautta, voit siirtyä kysymykseen 4.

3. Et ollut työllistynyt osuuskunnan kautta, mikset?

- En saanut työtarjouksia
- Omiin aikatauluihin ei sopinut vastaanottaa muita töitä
- Kiinnostukseni osuuskuntatyöskentelyyn loppui ennen kokeilun alkua
- Koin sopimuksen teon hankalaksi
- Koronan takia en halunnut tehdä ylimääräisiä töitä
- Muu syy, mikä?

4. Mikä oli hyvää osuuskuntatyöskentelyssä?

- Sain valita työtehtäväni
- Pystyin tekemään töitä osuuskunnan kautta, kun se itselleni parhaiten sopi
- Työn monipuolistuminen
- Yhtenäisemmän työpäivän muodostuminen
- Lisäansio
- Muu, mikä?

5. Miten toteutui osuuskuntatyöskentelyssä (1=huonosti 5=kiitettävästi)

	1	2	3	4	5	en osaa sanoa
Työsopimuksen teko	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työtarjouksien saanti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yhteydenpito osuuskuntaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palkan maksu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tarvittavan tiedon saanti	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. Oletko itse tarjonnut tiloille työpanoksesi ostomahdollisuutta osuuskunnan kautta?

Kyllä

Ei

**7. Olisitko edelleen kiinnostunut työskentelemään osuuskunnan kautta?
Perustelut.**

Kyllä

En

**Seurantakysely maatalousyrittäjille lomittajien
osuuskuntakoikeilusta**

 Pakolliset kentät merkitään asteriskilla (*) ja ne tulee täyttää lomakkeen viimeistelemiseksi.

Keväällä 2020 tein kyselyn maatalousyrittäjien kiinnostuksesta lomittajien työpanoksen käytöstä työosuuskunnan kautta. Tämä on keväiseen kyselyyn liittyvä seurantakysely, jolla kartoitetaan oliko palvelulla kysyntää, kohtasiko kysyntä ja tarjonta ja onko tällaiselle palvelulle tarvetta. Kysely lähetetään kaikille Keski-Karjalan ja Joensuun seudun maaseutupalveluiden asiakkaille. Vastaaminen tapahtuu anonyymisti ja vie vain pari minuuttia, mutta tuottaa tärkeää tietoa palvelun kehittämiseksi. Kyselyn on luonut Hanna Kaihoniemi.

1. Olen käyttänyt lomittajien palveluita osuuskunnan kautta. *

- Kyllä
 En

2. Mistä sait tiedon työosuuskunnasta? *

- Sähköposti
 Facebook
 Tuttavalta
 Lomittajalta
 Joku muu, mikä?

3. Millaisiin työtehtäviin olet lomittajia käyttänyt osuuskunnan kautta?

- Kotieläintyöt
 Aitaustyöt
 Eläintilojen siivoukset
 Tuotantorakennusten siivoukset (esim. kuivurit)

- Maatalouden konetyöt
 Metsätaloustyöt (esim. istutus, raivaus tms.)
 Marjanviljelytyöt
 Muu, mitä?

4. Vastasit ettet ole käyttänyt lomittajaa osuuskunnan kautta, miksi et ole käyttänyt?

- Olen kysynyt, muttei ole ollut vapaana sopivaa tekijää
- Liian kallis tuntihinta
- Alueellani ei ole osuuskunnan kautta työskentelevää lomittajaa
- Tehtävään johon halusin tekijän ei löytynyt osaamista
- Koin sopimuksen teon hankalaksi
- En ole kuullutkaan osuuskunnan kautta työskentelystä
- Koronan takia en halua tilalle ulkopuolisia henkilöitä
- En ole ehtinyt käyttää palvelua
- Muu syy, mikä?

5. Olisitko jatkossa kiinnostunut käyttämään lomittajia työtehtävissä osuuskunnan kautta?

- Kyllä
- En

6. Miten koit työtilaukseen liittyvän asiointin onnistuneen osuuskunnan kautta, arvio 1-5 (1=huono, 5=kiitettävä)

	1	2	3	4	5
Tiedon löytyminen	☐	☐	☐	☐	☐
Yhteydenotto	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5
Laskutus	☐	☐	☐	☐	☐
Työntekijöiden osaamistaso	☐	☐	☐	☐	☐

7. Mikä olisi mielestänne paras tapa tiedottaa osuuskunnan palveluista?

- Nettisivut
- Facebook
- Tekstiviesti
- Sähköposti
- Kirjeposti
- Muu sosiaalinen media

8. Onko kommentoitavaa tai kehitettävää toimintamallista?
